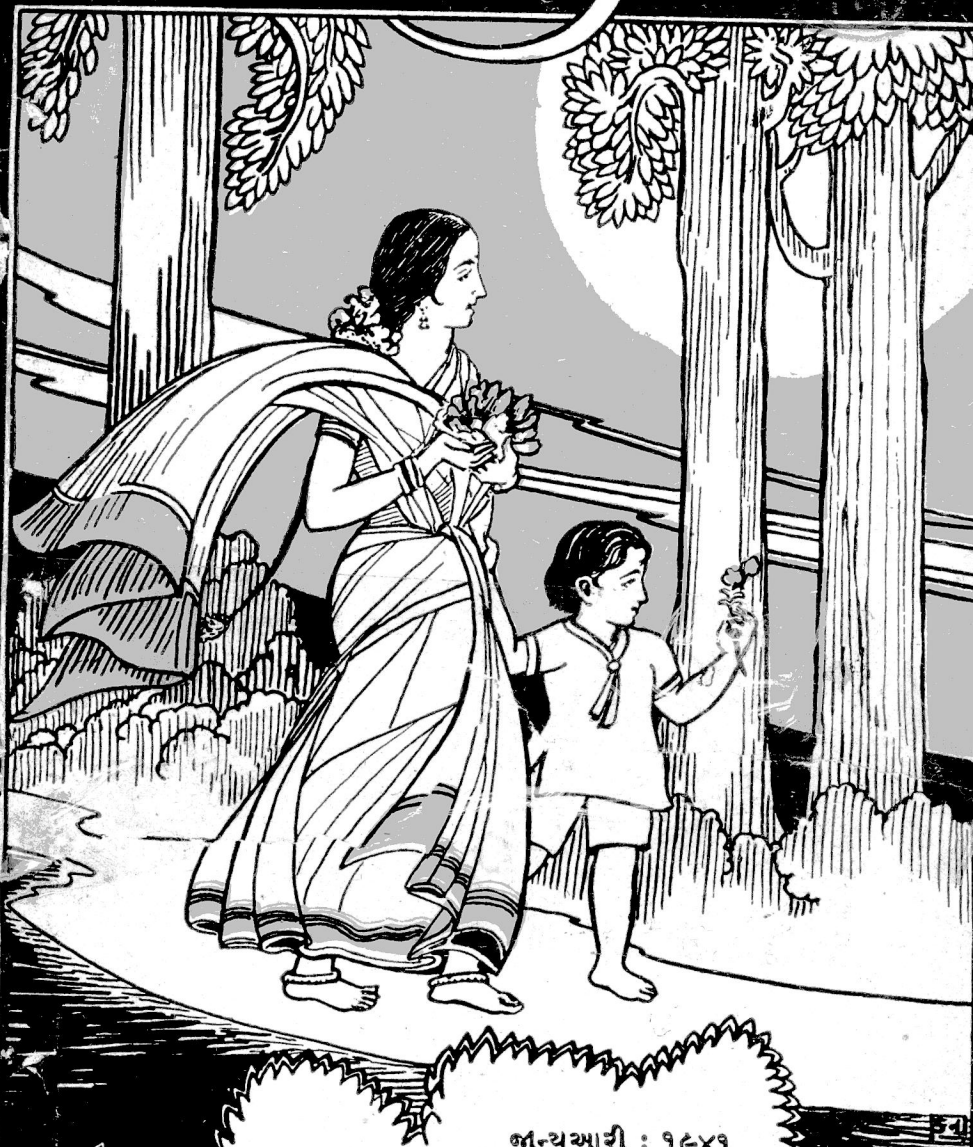

ગાલિબ

જાન્યુઆરી : ૧૯૪૧

તંત્રી-રમણલાલ નાનાલાલ શાહ
ખાલજીવન કાર્યાલય-ખાજવાડા-વડોદરા

લવાજમ—હિંદમાં રૂ. ૩). પરદેશ રૂ. ૪૧. (ભેટ ને ટપાલ ખર્ચ સાથે.)

★ કિશોર સાહિત્યમાળા ★

‘ખાલજીવન’નું નવીન પ્રકાશન ★ સંપાદક : રમણલાલ ના. શાહ

આશરે ૪૫૦ પાનાં અને ૧૦૦ ચિત્રો

દરેક ચોપડીની કિંમત છ આના * છ ચોપડીનો ગુરુછ

* (૧) કિશોર વાર્તાવલિ

૧૦ થી ૧૫ વર્ષ લગીનાં ખાલ-
વાયકો માટે ખાસ ચૂંટી કાઢેલી
રસમય સુંદર સચિત્ર વાર્તા.

(૨) વીર પના

લગ્નની શકાય એવું ઐતિહાસિક
નાટક.

(૩) લઘુ ભારત

ભારતનાં રમણીય અને પ્રેક્ષણીય
સ્થળોની વાર્તારૂપી પરિચયકથાઓ.

(૪) આનંદતરંગ

ખડખડાટ હસાવી મૂકે એવી નાન-
કરી હાસ્યકથાઓ.

(૫) પ્રશ્નધારા

હુત્તર, કલા, શિક્ષણ, સ્થાપત્ય,
વિજ્ઞાન, આરોગ્ય, સમાજજીવન
વગેરે વિષયો પરત્વે મનોરંજક
પ્રશ્નોત્તરી.

(૬) સત્યકથાઓ

જગતના ઇતિહાસમાંથી તારવેલી
શૈમાયક ઇતિહાસકથાઓ

છ ચોપડીના આખા ગુરુછનું લવાજમ માત્ર રૂ. ૨). ટપાલખર્ચ સાથે.

* આવી નિશાનીવાળી ચોપડી બહાર પડી ચૂકી છે. ખીજ તૈયાર થાય છે.

ખાલજીવન કાર્યાલય

ખાજવાડા-વડોદરા

અને

એન. એમ. ઠક્કરની કં.,

પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ-મુંબઈ-૨

ખાલજીવન

પુસ્તકમાળા

૭ પુસ્તકોનો સુંદર ગુરુછ

[બધી ચોપડીઓ તૈયાર છે]

(૧) અટકચાળા વાંદરા	૦-૬-૦
(૨) સહેલી વાર્તા	૦-૪-૦
(૩) રસમય કહાણીઓ	૦-૬-૦
(૪) ચાલાક ચોર	૦-૫-૦
(૫) હસતાં બાળ	૦-૫-૦
(૬) વાઘજીની બાડમાં	૦-૬-૦
(૭) પદ્યકથાઓ-ભેટ ચોપડી	૦-૪-૦

૫૦૦ પૃષ્ઠ અને ૧૦૦ ચિત્રો. છટક

રૂ. ૨.૧, ગુરુછના માત્ર રૂ. ૨). ટ.ખ. સાથે.

ખાલજીવન પુસ્તકમાળા

સર્વોત્તમ ખાલપુસ્તકો

(૧) બાળકોનાં રામાયણ

ભાગ ૧... ૧-૦-૦

(૨) અણુ નવાજ

૦-૧-૦

(૩) વિકરાળ વન

૦-૮-૦

(૪) બાળકોનું રામાયણ

ભાગ ૨ ૧-૦-૦

(૫) પોચાનાં પરાક્રમે

૦-૬-૦

(૬) મૂર્ખામંડળ

૦-૩-૦

(૭) શેકસ્પીઅરનાં કથાનકો

ભાગ ૧ ૧-૦-૦

(૮)

,,

ભાગ ૨ ૧-૦-૦

ખાલજીવન કાર્યાલય, વડોદરા : એન. એમ. ઠક્કરની કં., પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ-મુંબઈ ૨.

વાર્ષિક લવાજમ: રૂ. ૩
૨. ખર્ચ ને ભેટચોપડી
સાથે. * છૂટક ૪ આના

ખાલજીવન

તંત્રી : રમણુલાલ નાનાલાલ શાહ

મા ન હ વ્યવસ્થાપકો } ના ગ ર દા સ ધ. પટેલ
વલ્લવદાસ ચીમનલાલ શાહ

ખાલજીવન કાર્યાલય, બાજવાડા, ધોળીકુધ, વડોદરા

૨૫૯
રૂપિય ખર્ચ સાથે
હિંદ બંદાર રૂ. ૪
અર્ધ માટે રૂ. ૩૧

અગત્યનાં નિયમો:—(૧) ખાલજીવન માસિક દર અગ્રેજ મહિનાની ૮ મી તારીખ સુધીમાં નિયમિત પ્રગટ થાય છે. (૨) પત્રવ્યવહાર કરતી વખતે ગ્રાહકોએ પોતાનો ગ્રાહક અંક હમેશાં લખવો જોઈએ; તેમ જ લેખકો અને વાચકોએ જવાબ માટે ટપાલની ટીકોટા કે જવાબી ટપાલકાર્ડ મોકલવું જોઈએ. (૩) ખાલજીવન માટે મોકલવામાં આવતા લેખો, છબીઓ, અથવા ચિત્રો પૈકીને નિરૂપણો જણાય છે, અને જેની સાથે મોકલનારનું નામ, સરનામું, તથા લેખ પાછો મોકલવા પૂરતી ટપાલની ટીકોટા હોતી નથી તેનો નાશ કરવામાં આવે છે. શક્ય હોય ત્યાં લેખની પ્રત રાખીને જ લેખો મોકલવા. (૪) સ્વીકૃત છબી, ચિત્ર, કે લેખ સાચવવાનો અથવા અસ્વીકૃત ચીજ પરત મોકલવાનો દરેક શક્ય પ્રયત્ન કરવામાં આવશે, પણ તેને અંગેની કોઈ પણ જોખમદારી અમે સ્વીકારતા નથી. (૫) માસિકનો કોષ પણ અંક ન મળ્યાની ફરિયાદ તે મહિનાની આખર સુધીમાં કરવામાં નહિ આવે તો પાછળથી અંક સીલક હશે તો જ મળી શકશે. ગ્રાહક અંક હમેશાં જરૂર લખવો. (૬) સરનામું બદલવું હોય ત્યારે જે સરનામે માસિક મળતું હોય તે પ્રથમ લખી પછી નવું સરનામું લખવું, જેથી ભૂલચૂક થાય નહિ.

ભેટચોપડી મેળવવાની વિગતો

(૭) “ખાલજીવન” ના ચાલુ ૨૧ મા વર્ષના (સંવત ૧૯૯૭ ના) ગ્રાહકોને ઈસપની નીતિકથાઓ—(૨) નામની સુંદર સચિત્ર ચોપડી (પૃષ્ઠ ૧૬૦ કિંમત રૂ. ૧-૦-૦) ભેટ આપવામાં આવે છે. (૮) ચાલુ ગ્રાહકોને ભેટની ચોપડી જે મહિનામાં એમનું નવું લવાજમ વસૂલ થશે તે મહિનામાં મોકલીશું. ઑક્ટોબર ૧૯૪૧ લગીનું લવાજમ વસૂલ થયું હોય એ ગ્રાહકોને જ ચાલુ વર્ષની ભેટચોપડી મળી શકે છે. ન સમજ પડે તો પત્ર લખી પૂછવો. (૯) માસિકનું નવું વર્ષ નવેમ્બરથી શરૂ થાય છે માટે ત્યારથી જ ગ્રાહક થવું ઇષ્ટ છે કે જેથી વર્ષનું સંપૂર્ણ પુસ્તક બની શકે.

સુખર્ષિના એજન્ટો—(૧) એન. એમ. કક્કરની કં. (૨) આર. આર. રોકની કંપની, (૩) શ્રી જનરલ બુક ડીપો (૪) શિષ્ટ સાહિત્ય બંડાર (૫) સી. જમનાદાસની કં. પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ *અમદાવાદમાં-ગુજરાત અંતરત્ન કાર્યાલય, આંધી રસ્તો સુરતમાં-યુગાંતર કાર્યાલય, ગોપીપરા. *ભાવનગર: બુકસેલર સાકરલાલ ક. વોરા-રૂવાપરી બજાર તથા સૌરાષ્ટ્ર સ્ટોર્સ, ખાર રોડ * એજન્ટોને ત્યાં લવાજમ ભરી શકાશે. અમારાં પ્રકાશનો પણ ત્યાંથી મળશે.

‘ખાલજીવન’ કાર્યાલય બાજવાડા ધોળીકુધ, વડોદરા

બાલજીવન ક્રમિક વાર્તામાળા

- (૧) અટકચાળા વાંદરા ... રૂ. ૦-૬-૦ (૪) ચાલાક ચોર રૂ. ૦-૫-૦
(૨) સહેલી વાતો ... રૂ. ૦-૪-૦ (૫) હસતાં બાળ રૂ. ૦-૫-૦
(૩) રસમય કહાણીઓ ... રૂ. ૦-૬-૦ (૬) વાઘજીની બોડમાં રૂ. ૦-૬-૦

● (૭) ભેટચોપડી : પદ્યકથાઓ ... રૂ. ૦-૪-૦ ●

કે સુંદર સચિત્ર ચોપડીઓ અને ૭ મી ભેટચોપડીનો આ આખો ગુચ્છ આશરે ૫૦૦ પાનાંનો છે. ચિત્રસંખ્યા આશરે ૧૨૫. એની કિંમત રૂ. ૨૧ તથા ટપાલખર્ચ ગણતાં આશરે રૂ. ૨૧૧ થાય; પરંતુ આખા ગુચ્છના ડીસેમ્બર ૧૯૪૦ લગી ટપાલ ખર્ચ સાથે માત્ર રૂ. ૨૭ લેવામાં આવે છે. તે પછી ટ. ખર્ચ અલગ

સતત ૨૪ વર્ષથી નિયમિત પ્રસિદ્ધ થતું

સચિત્ર] વ્યાયામ [માસિક

વાર્ષિક લવાજમ-હિંદમાં રૂ. ૨-૮-૦. હિંદ બહાર શિ. ૫
વ્યાયામવિષયક વાચનીય લેખો, ઘાટદાર શરીરનાં સુંદર ચિત્રો, વ્યાયામ વિષયક કાવ્યો, વ્યાયામપ્રવીણ વ્યક્તિઓના પરિચય તથા ચિત્રો, તેમ જ કુસ્તી, મલ્લખાંબ, સીંગલ બાર, તેમ જ બીજી અનેક પ્રકારની દેશી તથા વિદેશી વ્યાયામવિષયક તથા આરોગ્યવિષયક માહિતી પૂરી પાડનાર હિંદનું ગુજરાતી ભાષામાં એક જ સુંદર સચિત્ર માસિક વ્યવસ્થાપક-વ્યાયામ-રાવપુરા-વડોદરા

બાળક

નવા વરસથી નવો જ શરફાર તેનું કદ-રૂપ-રંગ-દંગ સૌ બદલાઈ ગયાં છે.

‘બાળક’—એ બાળકોનું જ માસિક છે; અને સરસ હોવા છતાં સસ્તામાં સસ્તું. વરસનું લવાજમ : પોસ્ટેજ સાથે : માત્ર રૂપિયા બે

‘બાળક’ કાર્યાલય, રાવપુરા, વડોદરા

નિર્દોષ અને વિશ્વાસપાત્ર જાહેરખબરોને જ ‘બાલજીવન’ માં સ્થાન મળે છે.

બા બુલી ન

卐
બાળકોને

નિરોગી

અને

તંદુરસ્ત

રાખે છે.

卐

卐
બાળકોને

નિરોગી

અને

મજબૂત

બનાવે છે.

卐

સોલ એજન્ટ : બી. એ. ઍન્ડ બ્રધર્સ

૭૨, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ મુંબઈ-૨ 卐 ૨-૩, કલાશવ રો, કલકત્તા

મ હા ગુ જ રા ત નું મા ની તું મા સિ ક

શારદા

તાંત્રી:—ગોકુળદાસ દ્વારકાદાસ રાયચુરા

બાર વર્ષનાં બાળકોથી માંડી બેંતેર વર્ષના વૃદ્ધો સુધી સૌમાં આ અગ્રગણ્ય સચિત્ર માસિક સત્તર વર્ષથી હોંસેહોંસે વંચાય છે.

તમે હજી સુધી ગ્રાહક ન થયા

હો તો આજે જ થઈ જાઓ.

‘શારદા’ ની ભેટ તરીકે રા. રાયચુરા કૃત દર વર્ષે અપાતી ઐતિહાસિક નવલકથાનું પુસ્તક એપ્રિલથી ગ્રાહક થનારને અપાય છે. વાર્ષિક લવાજમ : રૂ. ૬-૮-૦. પરદેશ શીલીંગ ૧૪

ભેટપુસ્તકના પોસ્ટેજના ત્રણ આના જુદા.

શારદા કાર્યાલય : રાવપુરા, ; વડોદરા

મુદાલ જાલકા

ગાંધી જાલકા

પીવાથી
આવા
તાડાતવાન
નીરોગી બને છે.

K.T. GANDHI & Co.
Sole Agents
C.C. MAHAJAN & Co.
Bombay 2.

—ગાંધી—

આ લા મૃત
આપવાથી જીવ
જવર, ખાંસી
ઉટાટિયું વિગેરે
મટાડી દાંત
આવતી વખતે
થતાં દર્દોમાંથી
ખચાવી લે છે

વડોદરા સ્ટોકીસ્ટ

મરાઠે

પ્રધર્મ.

રાવપુરા રોડ.

ગુજરાતીઆ !

નાંધી રાખો.

પુના

શહેરની મૂલાકાત
વખતે

●

રહેવા જમવાનું
એ ક જ

આદર્શ સ્થાન

ગુજરાત રાજ
REGD.

જેવણાચી રહાણ્યાચી સર્વથેસ સોય

દે.નં. ૭૦૦

દાળેઆઠી પૂના સિદી.

સંકપણ મગાવો ત્યારે જ. ખ. 'ખાલજીવન' માં વાંચી હતી એટલું જરૂર લખજો

બાળકની સુંદર સ્ત્રી માટે અનુપમ ઔષધ

શિશુ-સંજીવન

એકલા બનાવનાર

રસશાળા ઔષધાશ્રમ
ગોંડલ, (કાઠીયાવાડ)
— ૨૦૦૦ —
જાતની શાસ્ત્રોક્ત આયુર્વેદિય દવાઓ બનાવનારે કારખાનું.
૪૧૧ કાલળ દિવી રો., મુંબઈ.
રીયીરોડ બાલાહનુમાન સામે
અમદાવાદ.

સ્ત્રી-જીવનમાં ગૃહલક્ષ્મીના સંસ્કાર પુરતું સ્ત્રીઓ માટે નવું માસિક

સ્ત્રી-જીવન [ખાલવિભાગ સાથે]

સંપાદક:-મનુભાઈ જોધાણી

* ગુજરાતના જાણીતા લેખક ભાઈ-બહેનોના રાસ, ગરબા, વાર્તા, જીવન-ચરિત્રો નિબંધ, ચાલુવાર્તા ઉપરાંત સ્ત્રીઓને ધરગથ્ય ઉપયોગી થઈ પડે તેવા સ્ત્રીઓના રોગોની ચિકિત્સા ને ધરગથ્ય ઉપાય, રસોઈધર, ડોશીમાનું વૈદ્ય, મોસમના શાકભાજી, ભરત-શુંથણ, વગેરે વિષયો આવે છે. આસો માસનો ખાસ ગરબા અઠ નિકળે છે.

* નોંધ અને ચર્ચામાં સ્ત્રીજગતની સંપૂર્ણ માહિતી આપવામાં આવે છે.

* બાળકોને માટે ખાસ માસિક સાથે જોડવામાં આવેલ છે.

નવું વરસ કારતકથી શરૂ થાય છે.

વાર્ષિક લવાજમ (પોસ્ટેજ સાથે)

દેશમાં ૪-૦-૦-બ્રહ્મદેશ ૪-૮-૦-પરદેશ ૫-૪-૦ (આઠ શીલીંગ)

‘ગરબા અંક’ નો લાભ લેવા ઇચ્છનાર માટે આવણ ૧૯૬૬ થી આસો ૧૯૬૭ સુધી સવા વર્ષના લવાજમના પાંચ રૂપીઆ મોકલવા.

ગુજરાતના જાણીતા લેખક શ્રી. ગુણવંતરાય આચાર્યની સુંદર નવલકથા વાર્ષિક બ્રહ્મકોને ભેટ તરીકે આપવામાં આવશે.

બ્રહ્મક થવા લખો—મનુભાઈ જોધાણી, ઝવેરી વાડ—અમદાવાદ

વિશ્વાસપાત્ર જાહેર ખર્ચાને જ ‘ખાલજીવન’ માં સ્થાન મળે છે

તમારી પોતાની, લોકપ્રિય જૂની અને સદ્દર કંપનીમાં વીમો ઊતરાવો.

પેરેમાઉન્ટ ઇન્સ્યુરન્સ કં. લી.

[સ્થાપના : સન ૧૯૨૪ 卐 હેડ ઓફિસ : વડોદરા]

—ખાળકો માટે—

ચીલ્ડ્રન્સ ડીફેન્ડ પોલીસી

શરૂઆતથી જ કરકસર કરવાની ખાળકોને
ટેવ પાડવા આ પોલીસી ખસ છે.

પ્રીમીઅમના ઓછા દર, -છતાં વધુ બોનસ
દાવાની ઝડપી પતાવટ-કરકસરભર્યો વહીવટ

નાણાંની સંપૂર્ણ સહીસલામતી
પોલીસીહોલ્ડરોને અનેક લાભો
પોલીસીની ઉદાર સરતો

કુલ ચૂકવેલા દાવાઓ રૂ. બે લાખ ઉપરાંત

(વધુ માટે લખો : હેડ ઓફિસે)

-એજન્સીઝ, આન્ચીઝ અને આર્ગેનાઇઝીંગ ઓફિસો-

અમદાવાદ, મુંબાઈ, પૂના, કોલ્હાપુર, મદ્રાસ, કરાંચી, કાનપુર,
કલકત્તા નાગપુર, લખનૌ, શાહજહાંનપુર, બનારસ, વગેરે

નિર્દોષ અને વિશ્વાસપાત્ર બહેરખરોને જ 'ખાલજીવન' માં સ્થાન મળે છે.

કુમાર

રંગબેરંગી ચિત્રો, વાર્તાઓ, ચરિત્રો,
જ્ઞાનવિજ્ઞાન, ઉદ્યોગ હુન્નર અને
રમતગમતના લેખો, તથા વિધવિધ
માહિતીઓનો ભંડાર-બધું રસ-
ભર્યું, ચૂટેલું અને સૌથી સુંદર રીતે
આપનાર પહેલા નંબરનું માસિક

નમૂના જોવો હાય તો મંગાવો.

કુમાર કાર્યાલય, રાયપુર, અમદાવાદ, વાર્ષિક. રૂ. ૬

આજકોને તેમ જ માતાઓને મગજની ઠંડક માટે દિવેલ જેટલી
ઠંડક આપવું.....

ઝંડા છાપ

ગાંધી આહ્લી તેલ

બચપણથી જ આપવાથી મગજનાં જ્ઞાનતંતુ-
ઓને પોષણ મળે છે. મીઠી નિંદ્રા આવે છે.
આંખોનું તેજ વધે છે. સફેદ થતા અને ખરી
પડતા વાળને અટકાવી માતાઓના વાળ લાંબા
ચકચકીત બતાવે છે. મીઠી ખુશખો મનને
પ્રફુલ્લિત રાખે છે. વકીલો, ડોક્ટરો તથા મગ-
જનું કામ કરનારા તથા તમામ હાથકલાસ કુટું-
બોમાં માનીતું યથ પડયું છે.

એ ક લા
બનાવનાર

સી. સી. મહાજન એન્ડ કું. મુંબઈ-૨

વડોદરાના સ્ટોકીસ્ટ : અમીરુદ્દીન હાજી હસનઅલી

નિર્દોષ અને વિશ્વાસપાત્ર જાહેર ખબરોને જ અમે સ્થાન આપીએ છીએ.

Bombay Baroda Assurance Co. Ltd., BARODA

બોમ્બે બરોડા

એસ્યુરન્સ કંપની, લિમિટેડ.

સ્થાપના : સને ૧૯૨૫] 卐 [હેડ ઓફિસ : વડોદરા

ચેરમેન:—રાજ્યરત્ન શ્રી. બી. કે. ભાટે, એમ. એ. (કેન્ટબ)

એકાઉન્ટન્ટ જનરલ, વડોદરા રાજ્ય

—: ડાયરેક્ટર્સ :—

કર્નલ શ્રીમંત ભાઉસાહેબ વિઠ્ઠલરાવ ગાયકવાડ
ડૉ. મીસ. જી. એચ. લીમચે, એમ. બી. બી. એસ.
રાજ્યરત્ન ગુણવંતરાય ગિરધરરાય મજમુન્દાર,
બી.એ., એલ.એલ. બી.

શેઠ પિરોજશા પેસ્તાનજી કૉન્ટ્રાક્ટર, (એકસ ઓફીસીઓ)
મેનેજિંગ એજન્ટ : પી. પી. કૉન્ટ્રાક્ટર એન્ડ કંપની
જનરલ મેનેજર : અનંત પદ્મનાભ રાવ
સેક્રેટરી : કીર્તનલાલ એ. ત્રિવેદી

છેલ્લું જાહેર થયેલું

હયાતિના
વીમા ઉપર
રૂ. ૫૦

બોમ્બે બરોડા

સેવા, સદ્દરતા તથા સહીસલા-
મતી માટે વિશિષ્ટતા ધરાવે છે.

આકર્ષક બોનસ

જિન્દગીના
વીમા ઉપર
રૂ. ૬૦

...એજન્સીઝ, બ્રાન્ચીઝ અને ઓર્ગેનાઇઝીંગ ઓફિસો...

મુંબઇ, પૂના, સુરત, અમદાવાદ, મહેસાણા, ભાવનગર, દાહોદ, રતલામ, ઇંદોર,
ઉજ્જૈ, ભોપાળ, કલકત્તા, મદ્રાસ, કોલમ્બો, હુબલી, કલ્ચીટક, મલખાર, વગેરે

નિર્દોષ અને વિશ્વાસપાત્ર જાહેર ખબરોને જ અમે સ્થાન આપીએ છીએ.

કાલિન્દીના કાંઠે કહાન અને યશોદા

[ચિત્રકાર : કનુ દેસાઈ]

શાંતિ ને કાંતી

શાંતિ કાંતી ભણવા ગયા. શાંતિ
કહે: હું ભણું. કાંતી કહે: હું ભણું.

શાંતિ કાંતી રમવા ગયા. શાંતિ કહે:
હું રમું. કાંતી કહે: હું રમું.

શાંતિ કાંતી જમવા ગયા. શાંતિ
કહે: હું જમું. કાંતી કહે: હું જમું.

શાંતિ કાંતી ફરવા ગયા. શાંતિ કહે:
હું ફરું. કાંતી કહે: હું ફરું.

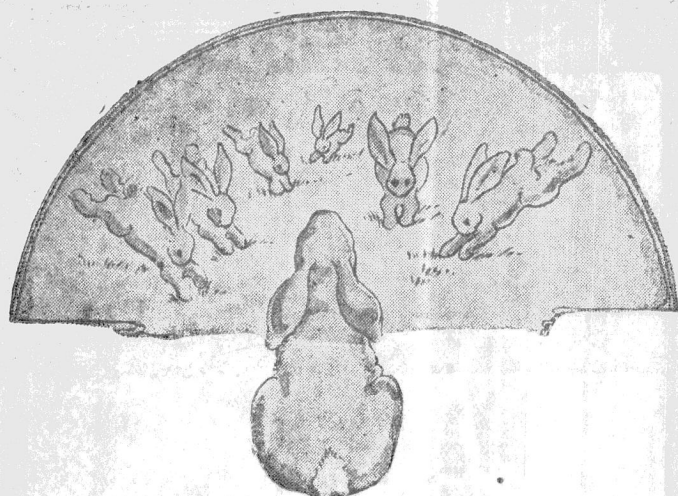
લોકા કહે: આ તે શાંતિ કેવો છે ?

લોકા કહે: આ તે કાંતી કેવો છે ?

જાન્યુઆરી : ૧૯૪૧

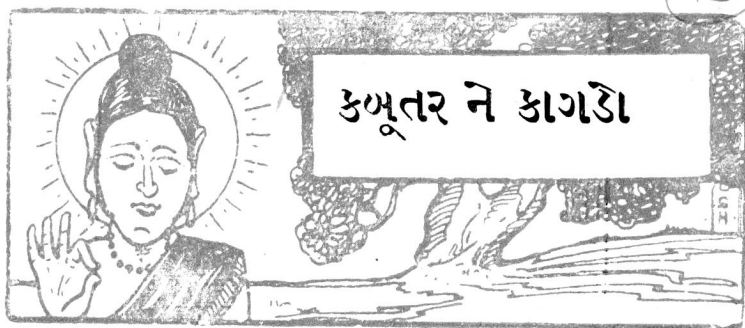
ગિજુભાઈ

(પાઠક : ગિજુભાઈ)

સસલીના સંતાપ

સસલી બેઠી ચિંતા કરે મોટા મનસુખા મન ધરે.
 ક્યાં છે મારાં નાનાં બાળ? થાવા આવ્યો સંધ્યાકાળ.
 છએ છોકરાં ના'વ્યાં કેમ, હશે નહિ શું કુશળ-ક્ષેમ?
 મોટો મોતી ગયો નિશાળ, ભરતો હીડે મોટી ફાળ.
 ગયો નિશાળે ના'વ્યો ઘેર, કહો, હવે કરવી શી પૈર?
 ગયો કાળિયો ખેતર માંઘ. કૂદમકૂદા કરવા ત્યાંય,
 ચણ ચણી હજુ પાછો ના ફરે, એની ચિંતા ભારે ઉરે.
 બબો-બબી છે ફરવા ગયાં, દર્શન એનાં હજુ ના થયાં.
 ગયો જમુડો જંગલ મહી, દોડાદોડી કરશે તહીં,
 એ પણ હજુ ના આવ્યો ઘેર, હું છું એકલી ઠેરની ઠેર.
 નાની સસલી સહીઅર સાથ, ગઈ કમુડી ઝાલી હાથ.
 થઈ સાંજ અંધારું થયું, મનડું મારું મુંઝાઈ રહ્યું.
 છએ છોકરાં હજુ ન ઘેર, ચિંતા કરતાં આવે ફેર.
 વિનંતિ સુણ હે દીનદયાળ, ક્ષેમકુશળ રહેજે મુજ બાળ.
 સસલી એમ કરે સંતાપ, મનમાં જપતી ઇશ્વર જાપ.
 એવે દૂર નજર એ કરે, મોં મલકે ને હૈયું ઠરે,
 છએ છોકરાં આવે ઘેર, નાચે કૂદે આનંદભેર.
 મોતી-કાળિયો આવ્યો જમુ, બબો-બબી ને સાથે કમુ.
 માએ ચાંપ્યાં હૈયા સાથ, બોકી દઈને ભીડી પાથ.

(અતઃકથા)

એક હતું કબૂતર. રાજ્યના રસોડામાં એનો માળો હતો. રસોઈઓ દયાળુ હતા એટલે એણે એક ટોપલી ઊંચે ટાંગી હતી, ને તેમાં કબૂતરે માળો બાંધ્યો હતો.

સવારમાં કબૂતર ચણ ચણવા જતું ને સાંજ પડતાં પાછું આવીને માળામાં બેસી જતું.

એક વાર ઊડતો ઊડતો એક કાગડો રસોડા પાસે આવ્યો. રસોઈની મીઠીમીઠી વાસ આવવાથી એને થયું: ‘આહા ! આ રસોઈઓ જરાક દૂર ખસે તો આમાંથી કંઈક ખાવાની મજા પડે !’

પણ રસોઈઓ આખો દિવસ ત્યાં જ રહ્યો, તેથી કાગડા-ભાઈનો કાંઈ લાગ ફાવ્યો નહિ.

એમ કરતાં સાંજ પડી. ઊડતું ઊડતું પેલું કબૂતર પાછું આવ્યું, ને રસોડામાં જઈ પોતાના માળામાં બેસી ગયું.

કાગડાને થયું: ‘ઓહો ! આ કબૂતરને ખરી મજા છે ! એની બેડે રહેવાનું બને તો આપણને ય મજા પડે.’

બીજે દિવસે સવાર થતાં પેલો કાગડો પાછો આવ્યો, ને કબૂતરની પાછળપાછળ ફરવા લાગ્યો. કબૂતર જ્યાં જાય ત્યાં એ પાછળપાછળ જાય. આખરે કબૂતરે એને પૂછ્યું: “કેમ કાગડાભાઈ, તમે આજે મારી પાછળ પાછળ કેમ ફરો છો ?”

“કખૂતરભાઈ, તમને જોઈને હું ધણો રાજ થયો. તમારી સાથે મારે ભાઈબંધી બાંધવી છે.”

“પણ ભાઈ, તમારો ને મારો મેળ શી રીતે બેસશે ? તમારી રીત જુદી ને મારી રીત જુદી. તમારો ખોરાક જુદો, મારો ખોરાક જુદો. આપણા બેનો જોગ નહિ આવે.”

“ના રે ના, કખૂતરભાઈ, આજથી તમે જેમ કરશો તેમ હું કરીશ. તમે જે ખાશો તે જ હું પણ ખાઈશ.”

“ઠીક, તો ભલે.”

પછી કખૂતર ને કાગડો સાથે ચણ ચણવા લાગ્યા.

સાંઝ પડતાં બન્ને પેલા રસોડામાં આવી પહોંચ્યા.

રસોઈઆએ કાગડાને જોયો. એને કાગડો ગમ્યો તો નહિ, પણ છેવટે દયા લાવી તેણે બીજ ટોપલી ટાંગી દીધી. કાગડાએ એમાં માળો કર્યો.

પછી તો દરરોજ કખૂતર ને કાગડો સાથે રહે, સાથે ચણ ચણે, સાથે પાછા આવે, ને સાથે માળે બેસી મજા કરે.

એક દિવસ સવારમાં કાગડો જાગી ગયો ત્યારે એણે રસોઈઆને દૂધપાક હલાવતો દીધો. એને થયું, “હું, આજ મજા છે. આજ તો આ દૂધપાક જ ચાખીશું.”

કખૂતર જાગ્યું: “કેમ કાગડાભાઈ, ઊડીશું ને હવે ચણ મારે ?”

“ભાઈ, આજ તો મારા પેટમાં દુખે છે. આજ તમે એકલા જ જાવ.”

“અરે ! કાગડાને યે પેટમાં દુખતું હશે એ તો આજે જાણ્યું ! ભાઈસાહેબ, પેલા દૂધપાકની લાલચ તો નથી લાગી ને ?”

“ના, ના, એવું કાંઈ નથી.”

“ભાઈ, આપણે તો આપણી ચણ જ સારી. છાનામાનો

મારી સાથે ચાલો.”

“ના, ભાઈસાહેબ, આજ તો મારાથી ઊડી નહિ શકાય.”

“ઠીક, પણ જરા સંભાળજે; નહિ તો ખંધાં વરસ પૂરાં થઈ જશે.”

આમ કહી કબૂતર ઉડી ગયું.

પછી કાગડાભાઈ ચાંચ ઊંચી કરીને જોવા લાગ્યા. રસોઈઆએ દૂધપાકનું તપેલું ચૂલા ઉપરથી ઊતારીને નીચે મૂક્યું હતું. કાગડાને થયું: “આ રસોઈઆ જરાક ખહાર જાય તો મજા પડે.”

થોડી વાર પછી રસોઈઆ કંઈક કામે ખહાર ગયો. કાગડાએ જાણ્યું કે હવે ખરેખરો લાગ છે.

ભાઈસાહેબે પાંખ ફેંકી દીધી.

દૂધપાક હવે તો ઠંડો પડી ગયો હશે એમ ધારી કાગડાએ તપેલામાં ચાંચ જોળી. પણ-પણ-ત્યાં તો ઉનીઉની વરાળ નીકળી! કાગડાભાઈ નાસવા ગયા, પણ તપેલા સાથે અથડાયા. અથડાયા તેવા જ દૂધપાકમાં પડ્યા. આખું શરીર દાઝી ગયું. કૌ...કૌ કરતા આમતેમ તરફડવા લાગ્યા.

રસોઈઆ દોડતો દોડતો પાછો આવીને જુએ તો કાગડાભાઈને દીઠા !

“લુચ્ચા કાગડા ! મહારાજની રસોઈ ખગાડી !”

આમ કહી રસોઈઆએ ગુસ્સે થઈ કાગડાને પકડીને ખહાર ફેંકી દીધો.

સાંજ પડતાં કબૂતર પાછું આવ્યું ત્યારે કાગડાને આમ કરીને મારેલો પડેલો દીઠો.

કબૂતરને થયું: “અરેરે ! લાલચુ કાગડાએ છેવટ નાહક પોતાનો જીવ ખોયો !”

ખોટાં ખરચ

મા-ખાપનું કારજ ખોટો ખરચ. ઊંચીનું સીમંત ખોટો ખરચ, લગ્નના લપકા ખોટો ખરચ.

કેરટે ચઢીને લઢવું ને વકીલના ઘર ભરવાં તે ખોટો ખરચ. વારંવાર શહેરમાં જઈને નકામી વસ્તુઓ ખરીદવી તે પણ ખોટો ખરચ.

હૂધ, છાશ ને ફળ ખાવાને બદલે ચા, બીડી ને પાન-સોપારી ચાવવાં તે ખોટો ખરચ.

ઘરમાં પહેરવા જેટલાં કપડાં હોય, તેમાંથી થીંગડાં દઈને ચલાવવાને બદલે નવીનવી જાતનાં કપડાં કારણ વગર ખરીદવાં તે ખોટો ખરચ.

ધર્મ, આરોગ્ય અને સાહિત્યનાં પુસ્તકો ખરીદવાને બદલે નવલ કથાઓ કે પેમલા-પેમલીનાં નાટકોની ચોપડીઓ ખરીદવી તે ખોટો ખરચ.

એક ઘરેણું ન ગમ્યું ને બીજું ઘડાવ્યું. વળી બીજાનો ઘાટ ન ગમ્યો તે વેચીને ત્રીજું તૈયાર લીધું. આમાં ઘરેણાની કિંમત અર્ધી થઈ ગઈ. આ પણ ખોટો ખરચ.

મુડી રોકવા માટે ઘરેણું ઘડાવવું જ હોય તો એવું ઘડાવવું કે જિંદગી પર્યંત તે તૂટે જ નહિ, કે બદલાવવું જ ન પડે.

ઘરમાં ખાવા મળે નહિ ને બહાર બધા જ ડોળ રાખવા તે પણ ખોટો ખરચ.

ઘરમાં ઘી વિના ખાવું, ને વરા વખતે ડબ્બા ઠાલવવા તે ખોટો ખરચ.

છાકરા ભણાવવાને પૈસા મળે નહિ, ને લગ્નમાં વાળ વગડાવવાં તે ખોટો ખરચ.

રોટલાનાં સાંસાં હોય ને ચા, બીડી, કે અપ્રીણ-દાડનાં વ્યસન હોય તે ખોટો ખરચ.

નવા વરસની કંકેત્રીઓ લખવી, ને કામ વિના જેને તેને કાગળ લખ્યા કરવા તે ખોટો ખરચ.

હોસેહોસે રેલ્વેમાં મુસાફરી કરવી તે ખોટો ખરચ.

ખાળક, વૃદ્ધ, અપંગ ને મૂંગાં પ્રાણી સિવાયનાં દાન કરવું તે ખોટો ખરચ.

રતિલાલ રા. અધ્યયુ

નવા વર્ષના ઉત્સવો

જપાન, ઇંગ્લેન્ડમાં, ને સ્પેનમાં નવા વર્ષનો ઉત્સવ કેવી રીતે ઉજવાય છે તેની જાણવાનું ગવાત આ લેખમાં આપી છે

જપાન છે તો એક નાનો સરખો બેટ. ઉન્નતિના શિખરે છે અને મોટા આગેવાન દેશ તરીકે ઓળખાય છે. ત્યાં નવા વર્ષના ઉત્સવો થાય છે, છતાં ચીન જેટલી ધામધૂમ તો નહિ જ.

દરવાજા ઉપર આડું !

નવા વર્ષના દિવસે ત્યાં એક પણ એવું ઘર નહિ મળે, જેના દરવાજા ઉપર આડું ટાંગ્યું ન હોય ! આડું રાખવાનું કારણ એ હોય છે કે આડું એ સાફસૂરીનું ચિન્હ છે, અને ગંદકી દૂર કરવાનું સાધન મનાય છે.

ઇંગ્લેન્ડની ઉજવણી

ઇંગ્લેન્ડમાં નવા વર્ષના ઉત્સવમાં ખાસ આકર્ષક તત્વ છોકરાંઓની ધામધૂમ બની રહે છે.

મોટાં માણસો પણ એકબીજાને મળવા હળવામાં વખત ગણે છે.

નવું વર્ષ શરૂ થવાનો આગલો દિવસ એ લોકોનો મોટામાં મોટો તહેવાર છે. એ દિવસે મોટામોટા ઉત્સવો ઉજવાય છે. નાનાં છોકરાંઓની ટોળીઓ ગાતી ગાતી ગલીઓમાં નીકળે છે, અને પડોશનાં ઘરોમાં જાય છે, જ્યાં એમને કંઈક ખાવાપીવાનું મળે છે પણ ખર્ચ.

ઘોડાની ખોપરીના શણગાર

એ ટોળીમાં એક છોકરાના હાથમાં ઘોડાની ખોપરી હોય છે, જેને ખૂબ શણગારવામાં આવે છે. બીજાના હાથમાં એક નારંગી હોય છે. એ લોકો ખૂબ ગાતાંવગાડતાં નીકળે છે. ઠેર ઠેર દેવળોમાં પણ ગીરદી ઘણી થાય છે.

સ્પેનમાં મધ્યરાત્રીના મહોત્સવો

જેવામાં અને આનંદ લેવામાં સ્પેનનો નવા વર્ષનો ઉત્સવ સૌથી સરસ થાય છે. એ દિવસે ગામડે ગામડે અને શહેરે શહેરે સરિતા અને સાગર પર મીણુબત્તીઓની દીપમાળા પ્રકટાવવામાં આવે છે.

એ દીવાઓ દિવાળી તરીકે નહિ, પરંતુ છેલ્લી રાત અરધી વીતી જાય પછી રાતની ચિતા સળગતી હોય એમ આખું સ્પેન અગ્નિહળી ઉઠે છે. આતસખાળની ધૂમ મચે છે. બંદરોમાં વહાણો, આગબોટો અને નાવડીઓની ભીડ જામે છે. દરેક ઉપર વીજળીની અસંખ્ય બત્તીઓ અગમગી ઉઠે છે.

સરલાદેવી રાયચુરા

કોફીની શરૂઆત કેવી રીતે થઈ તેને લગતી માહિતી મળતી નથી. એશીયાની આમાં કોફીનાં છોડ ઘણા જિગે છે. ત્યાં પંદરમી સદીમાં લોકો કોફીનો કાવો પીવા લાગ્યા.

૧૪૦૦ ના વરસમાં એક મુસાફર અરબસ્તાનમાં કોફી લઈ આવ્યો. ત્યાં સુધી ત્યાંના તેમ જ આબુબાબુના રહેવાસીઓ એ ચીજથી અજાણ હતાં.

કોફીમાં સુસ્તી ઉડાવી દેવાનો ગુણ છે. મુસલમાનો લાંબી ધાર્મિક વિધિમાં અડચણ ન થાય તે માટે કોફીનો ઉપયોગ કરતા. તે જમાનાના મુલ્લાઓ અને મોલવીઓ આ પીણાંની વિરુદ્ધ થયા.

તેમનું કહેવું એમ હતું કે કોફી એ નશો પેદા કરનારી ચીજ હોવાથી આપણાથી વાપરી શકાય નહિ. કુરાન એવી કેફી ચીજો વાપરવા સામે બંધી ફરમાવે છે. કોફી પીનારાઓને સખત સજા કરવાનું જાહેર કરવા છતાં આરબોમાં કોફી પીવાની ટેવ વધતી જ ગઈ. ચીનાઓ જેમ ચાને રાષ્ટ્રીય પીણું માને છે, તેમ આરબો કોફીને પોતાનું રાષ્ટ્રીય પીણું માનવા લાગ્યા.

ઠેકઠેકાણે કોફીખાનાં એટલે કોફીનો કાવો બનાવી વેચવાની દુકાનો શરૂ થઈ. અરબસ્તાનની માફક યુરોપમાં પણ શરૂઆતમાં કેટલાક આ પીણાંની સામે થયા. એક જમાનામાં જર્મનીમાં તો કોફી સેકવા માટે પરવાનગી લેવી પડતી.

લંડનમાં સન ૧૬૫૨માં પહેલું કોફીખાનું શરૂ થયું. આ કોફીખાનામાં

જમવાનું પણ મળતું. ધીમે ધીમે આવાં ઘણાં કોશીખાનાંઓ શરૂ થયાં. તે જમનામાં આજના જેટલાં વર્તમાનપત્રો નીકળતાં નહિ, એટલે દેશ-પરદેશની વાતો, રાજકીય ઘટનાઓ, અને વેપાર રોજગારને લગતી વાટાઘાટો અહીં જ થતી. શ્રીમંત કે ગરીબ ત્યાં જતાં.

કોશીનું મૂળ વતન આખીસીનીઆ છે. ત્યાં આજ પણ કોશીના છોડ ગમે ત્યાં ઊગી નીકળે છે. સત્તરમી સદીની આખર સુધી દક્ષિણ અરબસ્તાનનું યમન શહેર આખા જગતને કોશી પહોંચાડતું.

ત્યાર પછી બાવા અને સીલોનમાં કોશીના છોડ ઊગાડવાનો પ્રયત્ન થયો. થોડા વખત પછી દક્ષિણ અમેરિકામાં પણ એવો જ પ્રયત્ન કરવામાં આવ્યો. આજે તો ત્યાં એટલી કોશી પેદા થાય છે કે લગભગ આખી દુનીઆને જોઈતી કોશીનો ઘણાખરો ભાગ એ લોકો જ પૂરો પાડે છે.

દરીઆની સપાટીથી લગભગ ૧૦૦૦ થી ૪૦૦૦ ફુટની ઊંચાઈ ઉપર ડુંગરની તળેટીમાં કોશીનાં ઝાડ સરસ ઊગે છે. જ્યાં સારો વરસાદ પડતો હોય, અને જ્યાંની હવામાં ૬૫° થી ૭૦° અંશ સુધીની જ ગરમી હોય ત્યાં કોશીનો પાક સરસ થાય છે.

દક્ષિણ અમેરિકામાં કોશીનો પાક થાય છે. દુનીઆને જોઈતી કોશીમાંથી કે કોશી ફક્ત બ્રાઝીલ, કોલંબીઆ, વેનેઝુએલા, ઇક્વેડોર, અને પેરુ પુરી પાડે છે.

બાણીતી મોખા કોશી હજી અરબસ્તાનમાં જ થાય છે. આ દેશમાં કોશીનું વાવેતર મોટાં પ્રમાણમાં કરવામાં આવતું નથી, પણ ઘરની આબુ-આબુના ભાગમાં કોશીનાં ઝાડ હોય છે. આ ઝાડની થતી પેદાશનો એ લોકો ઘરવપરાશમાં જ ઉપયોગ કરે છે. થોડો ઘણો માલ વધે તો ઉંટની પીઠ ઉપર નાંખીને ૭૦૦ માઈલ દૂર એડન વેચવા લઈ જાય છે.

કેનીઆમાં પણ કોશીનું વાવેતર કરવામાં આવ્યું છે. આજે તો ઓટીશ સામ્રાજ્યમાં હિંદ કોશીના વેપારમાં પહેલા નંબરે છે. હિંદુસ્તાનમાં પેદા થતી કોશીમાંથી ૮૬ ટકા મહીસુર, કુર્ગ, મલબાર ને નીલગીરીમાં થાય છે.

એખીસેનીઆમાં 'કાફ' નામનો પ્રદેશ છે. ત્યાં કોશીનો પાક ઘણો જ થાય છે. કાફ ઉપરથી જ કોફી નામ પડ્યું લાગે છે.

કોશીનાં ઝાડ ૬ થી ૩૦ ફૂટ સુધી ઊંચાં વધે છે. એડૂતો કોશીનાં ઝાડને પાંચ છ ફૂટથી વધારે ઊંચા વધવા દેતાં નથી. કોશીના છોડ

હંમેશા લીલાં રહે છે. પાંદડાં ચળકતાં, છ ઈંચ લાંબાં, અને અઢી ઈંચ પહોળાં હોય છે.

ફૂલો સફેદ અને સુગંધીદાર હોય છે. આ ફૂલ દેખાવે ઘણું જ રળીઆમણું હોય છે. આ ફૂલ જલદી ઝાંખાં પડી જાય છે. વરસમાં ત્રણ વખત છોડને ફૂલ આવે છે. લગભગ આખું વરસ ઝાડ ઉપર ફળ અને ફૂલ જોવા મળે છે. લગભગ સાત મહિને ફળ પાકી જાય છે.

કોફીનું ફળ નાનાં બોર જેવડું હોય છે. પાકે ત્યારે લાલ રંગનું દેખાય છે. આ ફળની અંદર પીળા ગરમાં એક પડમાં ઢંકાયેલાં બે બી હોય છે. બી અર્ધ લાલાનાં આકારનાં હોય છે. આ બીમાંથી જ કોફી બને છે. ત્રણ વરસનું ઝાડ થાય એટલે ફળ આવે છે, અને વીસ વરસ સુધી વરસે લગભગ પાંચ રતલના હિસાબે પાક આવે છે.

કોફીના છોડ છાંયડાવાળી જગ્યામાં રોપવામાં આવે છે. છોડને છાંયડો મળે તેથી વચમાં વચમાં બીજાં છાંયડો પડે એવાં ઝાડ ઉછેરવામાં આવે છે, પાકેલાં ફળ જમીન ઉપર ખરી પડે છે.

કોફી બે રીતે તૈયાર કરવામાં આવે છે. ફળને એકઠાં કરી પથ્થર ઉપર પાથરી તડકાના તાપમાં સૂકવે છે. સૂકાઈ ગયા પછી તેને લાંબો વખત સુધી ભરી રાખે છે. થોડા દિવસ પછી ઉપરનું પડ કાઢી નાખી, શેકી, ભૂકો બનાવી ઉપયોગ કરે છે.

બીજી રીતે ફળને ચંત્રથી સાફ કરીને બીને સૂકવે છે. કોફી વાપરવા પહેલાં બરાબર સૂકાઈ જવી જોઈએ. પછી તેને બરાબર દળીને ચાળી કાઢવી જોઈએ. સાધારણ રીતે એક કોફીનો છોડ દર વરસે દોઢથી બે રતલ ચોખ્ખી કોફી આપે છે. સારી જમીન અને દેખરેખ હોય તો એથી પણ વધુ પાક મળે. દળેલી કોફીમાં ઘણુંખરું લેણસેળ કરવામાં આવે છે. બીજી જાતનાં બી શેકીને તેની ભૂકી કાફી સાથે મેળવે છે.

કોફી સ્ફૂર્તિદાયક પીણું છે. કોફી પીવાથી શરીરમાં ગરમી આવે છે. બીજાં પીણાંની માફક કોફી પીવાથી ઘેન ચઢતું નથી. કોફીમાં પણ 'કેફીન' નામનો પદાર્થ છે. કેફીન મગજ માટે ઉત્તમ કહી શકાય. 'કેફીન' જ એક એવો પદાર્થ છે કે જે માણસને ઊંઘવા ન દેતાં જાગતો રાખી શકે. કેટલાક વિદ્યાર્થીઓ પરીક્ષા માટે વાંચવાને ચાહ અને કોફી પીને જાગે છે. એ નુકશાનકારક છે.

ડૉ. મોહનલાલ જ. પાઠક

બાલસાહિત્યના લેખકો

[ગુજરાતી ભાષાનું બાલસાહિત્ય ખીલ્યું અને ફાલ્યું ફૂલ્યું એ માત્ર છેલ્લા વીસ વર્ષની વાત છે. બાલસાહિત્યને સમૃદ્ધ કરવામાં એક યા બીજી રીતે પોતાનો ફાળો આપનાર ભાઈબહેનોની બાલપ્રજ્ઞને ઓળખાણ થાય એ માટે આ લેખમાળા શરુ કરીએ છીએ. લખાણમાં સંપૂર્ણ નિષ્પક્ષપાતપણું જળવાય એવી અમારી નેમ રહેશે વિગતો વગેરેમાં કાંઈ પણ ખામી જણાય તો અમારું ધ્યાન ખેંચવામાં આવતાં એ બાબત જરૂર ઘટતી તજવીજ કરવામાં આવશે. આ માળામાં જેમની ઓળખાણ આપવામાં આવે છે એ ક્રમવાર નથી. એટલે કે પહેલાં જેમની ઓળખાણ આપવામાં આવે એ સૌથી શ્રેષ્ઠ છે, અને પછીનાં એમનાથી ઊતરતાં છે એમ ગણવાનું નથી. માત્ર સવડ અને જગા મુજબ એક પછી એક કાર્યકરોની ઓળખાણ આપવી એ જ આ લેખમાળાનો ઉદ્દેશ છે. તંત્રી, બાલજીવન]

મનુભાઈ જોધાણી

નવીન છતાં ટૂંક સમયમાં જ લોકાદર મેળવનાર સ્ત્રીઉપયોગી સુંદર સચિત્ર માસિક “સ્ત્રીજીવન”ના સંપાદક, સંચાલક, અને માલિક મનુભાઈ જોધાણીને ગુજરાતની બાલપ્રજ્ઞ પ્રાણીજીવનના અને આમજીવનનાં જાતજાતનાં પાત્રોના સખળ આલેખક તરીકે અત્યાર અગાઉની સારી રીતે ઓળખે છે.

એમનું નામ મનુભાઈ. અટક જોધાણી. એમનો જન્મ ૨૮ મી ઓક્ટોબર ૧૯૦૨ ના રોજ થયો હતો. એમની હાલની ઉંમર ૩૯ વર્ષની છે. એમના પિતાનું નામ લલુભાઈ નથુભાઈ જોધાણી છે, અને માતાનું નામ જડાવબા છે. એ જ્ઞાતિએ ભાવસાર છે. એમનું મૂળ વતન અને જન્મભૂમિ કાઠીઆવાડમાં બરવાળા (ઘેલાશાહ) છે.

એમણે પ્રાથમિક શિક્ષણ બરવાળામાં, અને માધ્યમિક શિક્ષણ લીંબડીની જશવંતસિંહજી હાઈસ્કૂલમાં લીધેલું. શાળામાં એઓ પહેલાં બીજો નંબર રાખતા અને દરેક પરીક્ષામાં એમને ઇનામ મળેલાં.

સન ૧૯૨૦ થી તેઓએ ઝરવાળા અંગ્રેજી શાળામાં શિક્ષક તરીકે કામ કરેલું. પણ સન ૧૯૩૦ માં સત્યાગ્રહની લડતમાં સરદારી લઈ કારાગૃહમાં ગયેલા, તે વખતે તેમાંથી રાજીનામું આપ્યું હતું.

તેઓએ અમદાવાદમાં સુપ્રસિદ્ધ ગ્રંથવિકેતા જીવનલાલ અમરસી સાથે એમની અમદાવાદની પેઢીમાં 'સ્ત્રીબોધ' માસિકના મંત્રી તરીકે ઘણાં વર્ષ લગી યશસ્વી રીતે કાર્યદક્ષતાથી કામ કર્યું છે. "સ્ત્રીબોધ"નું સૌંદર્ય, શૈલી અને ઉપયોગીતા એમના હાથમાં એનાં સૂત્રોહતાં ત્યારે બહુ સરસ વધેલાં સ્પષ્ટ જોઈ શકાય છે.

હાલમાં તેઓ છેલ્લાં બે વર્ષથી 'સ્ત્રીજીવન' નામનું સ્ત્રીઓ અને બાળકો માટે એક સસ્તું છતાં સુંદર સચિત્ર અને ઉપયોગી માસિક સ્વતંત્ર રીતે પ્રકટ કરે છે.

સ્વ. રણજીતરામ તરફથી પ્રાચીન શોધખોળ કરવાની, તેમ જ લોક-

સાહિત્ય એકઠું કરવાની એમને પ્રેરણા મળેલી, અને એ ક્ષેત્રમાં ઉપયોગી કાર્ય કર્યું છે. એ કાર્યના ફળ રૂપે એમણે ગ્રંથો ગુજરાતને આપ્યા છે. હજી એમની પાસે સંગ્રહિત જુનું લોક સાહિત્ય પુષ્કળ પડેલું છે.

તેઓ લગભગ દસ વરસથી બાળકો માટે લખે છે. લગભગ બધાં જ બાળકોનાં માસિકોમાં એઓએ લેખો લખ્યા છે અને હજી લખે છે. આપણા 'બાલજીવન' માં તેમનાં 'શબ્દચિત્રો' પ્રકટ થતાં હતાં. એમની 'શબ્દચિત્રો' લખવાની ઢબ નવા જ પ્રકારની હતી.

એમને પ્રિય વિષય લેખન અને સાહસ તથા શૌર્યનો છે. એમને સાહસ અને શૌર્યકથાનું સાહિત્ય વધુ ગમે છે.

આપણું 'બાલજીવન' માસિક એમને સાફ લાગ્યું છે. 'બાલજીવન' માટે એમનો અભિપ્રાય બીજો છે.

બાળકો માટેનાં એમનાં નીચેનાં પુસ્તકો બહાર પડી ચૂક્યાં છે. તે બધાં જ ખૂબ વખણાયાં છે.

(૧) ગામડાનું ગૌરવ (શબ્દચિત્રો.) કિં. ૦-૬-૦

(૨) જનપદ (શબ્દચિત્રો) કિં. ૦-૧૨-૦

- (૩) ખાટીમીઠી વાતો (વાર્તા.) કિં. ૦-૭-૦
 (૪) સોરઠી શરવીરો (સાહસકથા.) કિં. ૦-૪-૦
 (૫) સાહસકથાઓ ભાગ ૧-૨ (સાહસ.) દરેક ભાગના ૦-૮-૦
 (૬) સ્વામી સદગ્ગનંદ (જીવનચરિત્ર-છતિહાસ)

(૨) હિંમતલાલ ચુનીલાલ શાહ

ખાળકો માટે છેલ્લાં ચારેક વર્ષથી ‘ ખાલસખા ’ નામનું ખાલ-માસિક પ્રકટ કરનાર શ્રી. હિંમતલાલ ચુનીલાલ શાહનું નામ પણ ખાલમિત્રોએ સાંભળ્યું હશે.

શ્રી હિંમતલાલ ચુનીલાલ શાહનો જન્મ સંવત ૧૯૬૨ ના પોષ વદી ૧૨, તા. ૬-૧-૧૯૦૬ ના રોજ થયો હતો. એમની હાલની ઉંમર ૩૫ વર્ષની છે. એમના પિતાનું નામ ચુનીલાલ તુળસીદાસ છે, અને માતાનું નામ પરસનબહેન છે. એઓ જ્ઞાતિએ વીસા ખડાયતા વણિક છે. એમનું મૂળ વતન ઓડ (ઉમરેઠ પાસે) છે, અને જન્મસ્થળ સારસા છે.

એમણે ગુજરાત વિદ્યાપીઠના અધ્યાપન મંદિરનું બીજું વર્ષ પૂરું કરેલું છે, અને અંગ્રેજીનો અભ્યાસ ત્રણ ધોરણ સુધીનો કરેલો છે.

એમણે ભાદરવામાં એક વેપારી તરીકે પણ જીવન વ્યતીત કર્યું છે. એમણે અમદાવાદમાં શિક્ષક તરીકે પણ કામ કર્યું છે. ખાલજીવનના અભ્યાસી હોઈને એઓ છેલ્લી નોકરી અમદાવાદમાં શ્રી. યશસ્વતીબહેન ભટ્ટના ખાડિયાના ખાલમંદિરમાં કરતા હતા.

તેમણે છેલ્લાં પાંચ વર્ષથી ખાળકો માટે ‘ ખાલસખા ’ નામનું માસિક કાઢવા માંડ્યું છે. ખાળકોની આંખોને ‘ ખાલસખા ’ રૂપાંત્ર લાગ્યું છે, અને ચાર વર્ષના ટૂંકા ગાળામાં ચત્તે કરીને એમણે એ માસિકને એક સારા માસિકની કક્ષામાં લાવી મૂક્યું છે.

‘ ખાલસખા ’ ને વધુ વિકસાવવા પૂરતો સમય જોઈએ, અને તે નોકરીના સમયમાં મળતો ન હતો, તેથી હિંમતલાલ હવે ‘ ખાલસખા ’ ઉપર જ સંપૂર્ણ ધ્યાન આપે છે.

એમણે જુદા જુદા ૧૮-૨૦ ઉપનામોથી ઘણું બધું સાહિત્ય જુદા જુદા સામાયિકોમાં પ્રકટ કર્યું છે.

સંવત ૧૯૮૪ માં એમનું બાળકો માટેનું “ કેમકથાઓ ” નામનું પુસ્તક બહાર પડેલું હતું.

એમનો પ્રિય વિષય નવલકથાનો છે. એમણે નવલકથાનાં, ગૃહસ્થાશ્રમ અને ગ્રામજીવનની કથાનાં ચાર પુસ્તકો પ્રકટ કર્યાં છે.

આપણા બાલસાહિત્યને સમૃદ્ધ કરવા એઓ સ્વતંત્ર યત્નો કરી રહ્યા છે, અને તેમ કરવા જતાં બાલસાહિત્યના લેખક-પ્રકાશકોને સત્ય હકીકત સ્પષ્ટ રીતે કહેતાં ડરતા નથી.

બાળકો માટેનાં એમનાં લખેલાં નીચેનાં પુસ્તકો બહાર પડી ચૂક્યાં છે.

(૧) કેમકથાઓ (કૃદ્ધોની ઉત્પત્તિની વાતો. કિં. ૦-૬-૦)

(૨) વનફૂલ (વાર્તાઓ. કિં. ૦-૬-૦)

(૩) માણસ (રૂ. ૦-૬-૦.)

આપણા બાલસાહિત્યને વિકસાવવા એઓ વિશેષ યત્નો કરતા રહે એવું જરૂર ઇચ્છીએ છીએ.

શાંતિલાલ દામોદરદાસ મહાજન

[ખીજ લેખકોનો પરિચય હવે પછી અપાશે.]

બાગ

[રાગ--અમારા તે કૃષિયા વચ્ચે નાનકડી એક જૂ...ઈ જો]

અમારા તે આંગણિયામાં, નાનો સરખો બા....ગ જો

બા....ગમાં બહુ ફૂલ ખીલ્યાં, મો....ગરો ગુલા....બ જો.

ચમેલીની વેલી ઉપર, ચાવી ઝાઝી કળીઓ જો,

જાઈ અને જૂ....ઈ ખીલી, સરખી બે બેનડીઓ જો.

ફૂલફૂલ ઉપર ભમતા ભમરા, ઝીણુંઝીણું ગુંજે જો

આંબલિયાની ડા....ળ ઉપર, કોયલરાણી કુંજે જો.

બા....ગ વચ્ચે નાનકડો કાંઈ, પાણીનો એક હો....જ જો,

ચાલો.... બાળક બાગે જઈએ, કરવા મીઠી મો....જ જો.

અમારાં તે આંગણિયામાં.

સૌ. પ્રભાવતી પંજવાણી

રસીલાનું

રસોડું

પ્રકરણ ૨ જી
રસોડામાં દેખરેખ

“સુમિત્રા ! આજે તું મારી જોડે રસોડામાં રહેજે. હું તને રસોડામાં દરેક ચીજની વ્યવસ્થા કેવી રીતે રાખવી તે બતાવીશ.” રસીલા બહેને કહ્યું.

“એમાં તે શી ધાડ મારવાની છે ?”

“હા, હા, ધાડ જ મારવાની છે. એ કંઈ સહેલા ખેલ નથી. જો, સૌથી પહેલાં તો આ રસોડું દરરોજ સાફ રાખવું જોઈએ. ચાલ આજને માટે દાળ-ચોખા કાઢ જોઉં.”

“લો, આ કાઢ્યા.” સુમિત્રાએ દાળ-ચોખા કાઢીને કહ્યું.

“ઓ હો હો હો ! શું વિચાર છે ! આજે બધા શેરીવાળાને જમાડવા છે કે શું ?”

“કેમ ?”

“જો વળી, આ થાળીઓ ભરી ભરીને દાળ ચોખા કાઢ્યા તેમ. હંમેશાં ખપ પૂરતું જ અનાજ રાંધવા કાઢવું. વધુ પ્રમાણમાં કાઢવાથી નાહક વધે ને બગાડ થાય.

“આપણે ચાર માણસને એક અચ્છેરિયું ચોખા તો બહુ થઈ ગયા. વળી બીજી એક વાત ધ્યાનમાં રાખવા જેવી એ છે કે રસોઈ કરતી વખતે દરેક ચીજ પાસે લઈને બેસવું. ઘડીએ ઘડીએ વસ્તુ લેવા ઝિંઝવું નહિ.

“મોસમમાં જોઈતાં અનાજ ચાળી ઝાટકીને ભરવાં જોઈએ. દરરોજ રાંધવા માટેના ચોખા નવરાશના વખતે વીણી રાખવા કે જેથી રાંધતી વખતે વીણવા બેસવું ન પડે,

“રાંધતી વખતે વીણવા બેસીએ તો ઉતાવળમાં બરાબર વીણાય નહિ

ને કોઈ વખત કાંકરી, ઇયળ, કિલ્લાં, વગેરે રહી જાય, ને ખાતાં ખાતાં ભાણામાં આવે તો ચીતરી ચઢે ને ઉલટી થાય. ”

“ બહેન, ચોખાની માફક દાળ તથા શાક-પાન પણ સાફ રાખવાં તો જોઈએ જ ને ? ” સુમિત્રાએ પૂછ્યું.

“ હા, દાળ ઉપરનાં છોડાં કાઢી સાફ ન કરી હોય તો તે ખરાબ લાગે છે. ખાસ કરી વેઢમીમાં એવી રીતે બેઢરકારી રાખી છોડાં સાફ કર્યા વગર ઉપયોગ કરીએ તો ખરાબ લાગે છે. ”

“ શાકની બાબતમાં પણ એ પ્રમાણે કાળજી રાખવી જોઈએ. હંમેશાં શાક ધોઈને સમારીને ઉપયોગમાં લેવું. કઢી પણ ધોયા વગર ઉપયોગમાં લેવું નહિ. વળી દૂધી, ટીંડોરાં, તુરિયાં, તથા ચીલડાં ઘણી વાર કડવાં નીકળે છે, માટે તેને પહેલાંથી ચાખીને ઉપયોગમાં લેવાં. ”

“ એક સરસ વાત જાણવા જેવી એ છે કે સરગવાની સીંગની અંદર ગાંઠો નજીક અકેક બી હોય છે, તેની અંદર ઇયળ હોય છે. આપણા ઘણા લોકો આ વાત જાણતા નથી ને સરગવાની સીંગમાંથી આવાં પાકટ બી કાઢ્યા વગર જ સીંગનું શાક કરે છે !

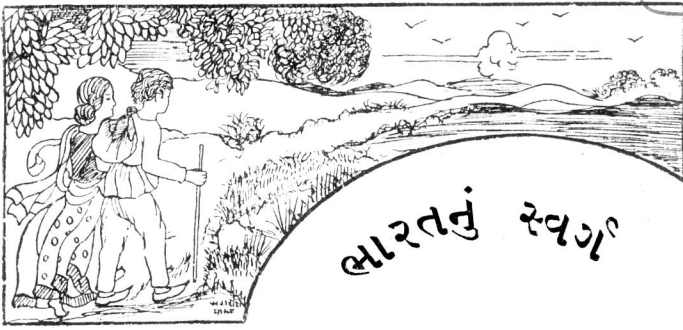
“ કેટલાક લોકોને દૂધી જેવાં કડવાં નીકળતાં શાકો ચાખ્યા વગર જ સમારવાની ટેવ હોય છે. પછી જમતી વખતે શાક ફેંકી દેવું પડે છે. વળી શાક સમારતી વખતે ખાસ ધ્યાન રાખવું કે કોહેલું શાક સમારાઈ જાય નહિ. ભાજનું શાક વધારે પાણીમાં ધોઈને બનાવવું, નહિ તો ખાતી વખતે કાંકરી, માટી કે રેતી આવ્યા વગર રહેશે નહિ. ભાજુ ભેગાં ઘાસનાં તણખલાં હોય એ બધાં વીણી કાઢવાં જોઈએ. ”

“ વળી આ પણ સાંભળ. આ મસાલાના ડબ્બા પણ અવારનવાર સાફ રાખવા જોઈએ. સાફસુફ ન રાખવામાં આવે તો મરીમસાલામાં જાળાં બાઝીને ઇયળ વગેરે પડે. ”

“ જો, આ પેલી જગ્યાએ શું પડ્યું છે ? આમ શાક સમારીને તેનો કચરો અરધા અરધા કલાક સુધી પડી ન રહેવા દેતાં બહાર એક ખૂણા પર ડાબલું રાખી તેમાં ફેંકી દેવો જોઈએ. દરેક વસ્તુ જોઈતી લઈ પાછી તેને ઠેકાણાસર મૂકી દેવી જોઈએ. રસ્તામાં ગમે ત્યાં પડી રહેવા દઈએ તો ઠેસે ચડે, ભાંગે-તૂટે કે વેરાય-ઢોળાય અને નુકશાન થાય. ”

સૌ. મધુમાલતી રતિલાલ દલાલ

[રસોઇની બીજી રસમય વિગતો આવતા અંકમાં.]

અમને ઉનાળાની રજા પડી, અને ક્યાં જવું તેની ઘરમાં ચર્ચા થવા લાગી. મારાં માતૃશ્રીને હરદ્વાર જવાની લાંબા વખતથી ઇચ્છા હતી, અને મારા બાપુજીના મોઢે અમે વખતોવખત સાંભળતા કે કાશ્મીર તો દુનિયા ઉપરનું સ્વર્ગ છે; એટલે અમને કાશ્મીર જવાની રહ લાગી હતી. અંતે બે ય ઠેકાણે જવું એમ નક્કી થયું, અને અમે ગાંસડાંપોટલાં બાંધીને રવાના થયા.

હરદ્વાર, ઋષિકેશ, લક્ષમણઝૂલા, સ્વર્ગશ્રિમ, અને આગ્રા, અમૃત-સર, લાહોર, લુધિયાના વગેરે ગામોમાં અમે જે જોયું તે વિષે વળી આગળ ઉપર લખીશ. આજે તો તમને કાશ્મીર વિષે કંઈક કહી દઉં. બાલજીવનના અંકોમાં જગ્યાની મારામારી, એટલે એ 'કંઈક'થી જ તમારે સંતોષ માનવો પડશે. વિગતવાર હકીકત હવે પછીના કોઈ અંકોમાં તમને મળશે. અમારી રેલમુસાફરીનો છેડો આવ્યો તે સ્ટેશન જમ્મુનું હતું. ત્યાંથી કાશ્મીર રાજ્ય શરૂ થાય છે.

એક લાખથી વધુ શિવલિંગ

જમ્મુ કોઈ વખતે જાવ તો રઘુનાથજીનું મંદિર જરૂર જોજો. બધા દેવતાઓનાં ત્યાં દર્શન થશે. ત્યાં લાખ જેટલાં તો નાનાંનાનાં શિવલિંગની હારોની હારો ગોઠવેલી છે. વળી બિલોરી કાચનાં ચમકતાં મોટાં શિવલિંગો પણ ત્યાં છે. ટેકરા ચઢીને ગામમાં જતાં શ્વાસ ચઢે તેવું છે.

જમ્મુથી મોટરમાં નીકળીને રાત્રે બનીહાલ રોકાયા. તે દરિયાની સપા-ટીથી પડતું કુટ ગિરિ છે. પંજાબમાં સખત ગરમી લોગવીને અમે આવેલાં, એટલે અહીં સખત ઠંડીનો અનુભવ થયો. સુતરાઉ કાપડને બદલે ગરમ કપડાં કહેરી લેવાં પડ્યાં. બીજે દિવસે સવારે બનીહાલથી નીકળી શ્રીનગર બપોરે ૩ વાગે પહોંચ્યાં. જેમ વડોદરા રાજ્યની રાજધાની

વડોદરામાં, તેમ કાશ્મીર રાજ્યની રાજધાની શ્રીનગરમાં છે. અહીંની એક વાત સાંભળીને તમે નવાઈ પામશો.

જળમકાનોની સહેલ

જેલમ નદીને બંને કાંઠે શ્રીનગર વસ્યું છે. ગામના લોકો એક બાબુથી બીજી બાબુ જઈ શકે તે માટે નદી ઉપર સાત પૂલો બાંધ્યા છે.

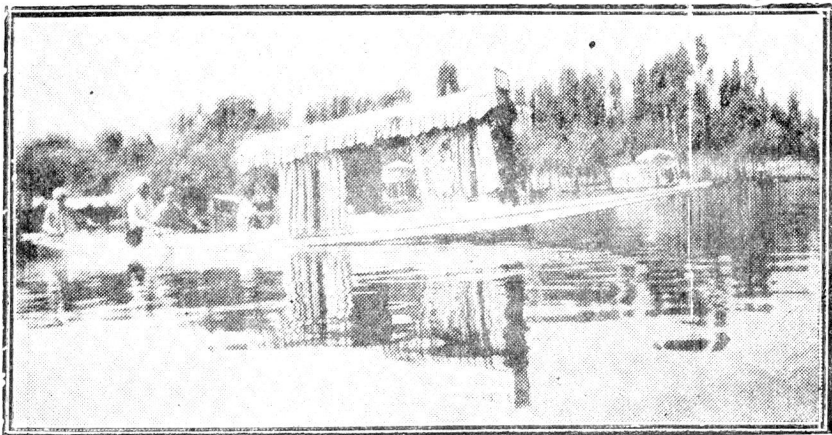

આ લેખનાં લેખિકા

રમાદેવી તારાચંદ અડાલજી (૧૨)

પહેલા નંબરના પૂલ ઉપર તો રોજ અમે કેટલી ચે વાર જતાં, ને આવતાં. જવા-આવવા માટે ઘોડાગાડીઓ હોય છે, પણ ઘણુંખરું તો નાના મછવા, જેને ત્યાં શિકારા કહે છે, તેમાં બેસીને પહેલાથી સાતમાં પુલ સુધી જઈ શકાય છે. અરધો કે એક આનો આપો એટલે એકથી બીજી પુલ ઉપર લઈ જાય.

અમે આવા શીકારા ઉપર બેસીને કાશ્મીરનું લાકડાનું કોતરકામ, કાગળના માવાના રમકડાં અને ડાબલાડુબલી, ભરતકામ, ચાંદીનું કામ, ખોટા રંગીન પથ્થરના દાગીનાઓનું કામ, વગેરે જેવા જતા, અને બદીદ પણ કરતા. એક તો નદીની સહેલ થતી, વખત બચતો, અને પૈસા પણ બચતા. વળી શીકારામાં બેઠાબેઠા બન્ને બાબુનું આણું ગામ જોઈ શકાતું.

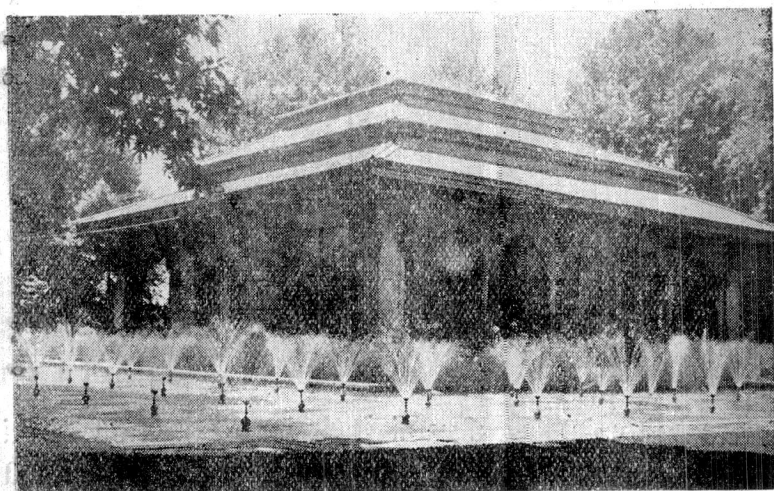
શીકારા એટલે મછવો. આવા શીકારામાં બેસીને લોકો જેલમ નદીની નહેરમાં ગમે તે સ્થળે જઈ શકે છે. શીકારાની વચમાં બેસવા માટે ગાદી-તકિયાની બેઠક તથા માથે છત્રી (છાપડ) હોય છે.

કાશ્મીરમાં લેંસોજ ન મળે

ત્યાંનાં માણસો બહુ રૂપાળા. આપણા જેવા શ્રીકકાન્દ્ય નહિ, પરંતુ લોહીથી ભરેલા. તમે કદાચ નહિ માનો કે ત્યાં લેંસનું નામનિશાન હોતું નથી ! શ્રીનગર પર ૧૪ ફુટ ઉંચું હોવાથી અને આસપાસના પર્વતો તો વધુમાં વધુ ૧૫૦૦૦ ફુટ જેટલા ઉંચા હોવાથી ત્યાં લેંસોની વસતિ જ હોતી નથી. દૂધ જોઈએ તો ગાયનું અને ઘી જોઈએ તો પણ ગાયનું. ગાયનું ઘી તદ્દન ચોકળું અને કીંમત આપણા શેરના ૮ આના ! ત્યાંનાં શાકભાજી બુચો તો પણ કુણાં માખણ જેવાં અને સ્વાદમાં પણ મીઠાં. મૂળા, ડુંગળી, નોલકોલ, સાલીડ, લીલા મટર, એ બધું તદ્દન સોંધું. અહીં બે આનામાં સાલાડની ભાજી મળે તેટલી ત્યાં એક પૈસામાં મળે.

મીઠાઈ ને ફરસાણુ પણ ધીનાં !

મીઠાઈ તથા ફરસાણુ પણ ત્યાં ધીનું બને. અમે રહેતા હતા તેની પડખે જ આ બધી વસ્તુઓ મળતી હતી, અને ઘણું ખર્ચું હતું જ આ વસ્તુઓ તથા મોદીખાનું ખરીદી લાવતી. હું પંજાબમાં જ લાગ્યું તૂટ્યું હિન્દી બોલતાં શીખી ગઈ હતી, એટલે અહીંના વેપારીઓને અમારી જરૂરી-આત સમજાવતાં મુશ્કેલી આવતી નહોતી. ત્યાંની કાશ્મીરી ભાષા તો આપણાથી સમજાય જ નહિ !

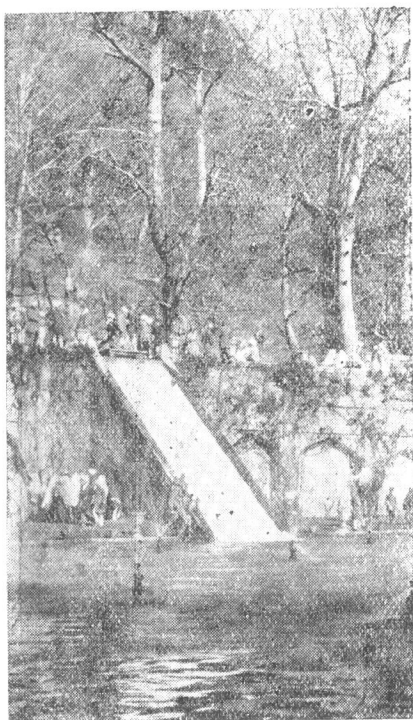

શાલીમાર બાગ પાછળ સંજેમરમરની શિલાનું મોગલ જમાનાનું મકાન છે. આગળ કુવારાની સફેદ જળસીકરો ઊડી રહી છે. ઉપર નીલવર્ણું આકાશ, બાજુમાં હરિયાળાં ઝાડનાં ઝુંડ, પાછળ શ્યામશિલાનું મકાન અને આગળ સફેદ જળધારા-ભારતના સ્વર્ગની સુમનોહર કલ્પના તમે આ ઉપરથી કરી શકશો.

ત્યાં હવા ખૂબ ઠંડી હતી: પરંતુ પાણી તો એવું સરસ કે દિવસમાં ચાર વાર ભૂખ લાગે. ઘેર બંને વખત પેટપુર ખાવા છતાં એકાદ વખત હલવાઈને તો જરૂર ખટાવવો પડતો ! વળી ફરવા જઈએ ત્યાં ચેરી, સ્ટ્રોબેરી, વગેરે ફળો ખાધા જ કરીએ, એ તો કયાંય આંટાલુણમાં આલ્યું જાય !

અમે ત્યાં રેશમ કાંતવા-વણવાનું કામ જોયું. રેશમની સાડીઓનું કારખાનું પણ જોયું. વીંટીમાંથી આખી શાલ નીકળી જાય તેવું ઊનનું

પાતળું કાપડ અને તેમાં થતું ભરતકામ પણ જોયું. ઊન થાબડીને શેત-
રંજની માફક પાથરવાના નમદા બનાવે છે તે પણ જોયા, અને ગરમ
કાપડમાં રંગબેરંગી ભરતકામ કરીને ઘર શણગારવા માટે ગખખા (ચાકળા
ઉશીકાં, પાથરણું વગેરે) બનાવે છે તે કામ પણ જોઈ લીધું. બાકી રહ્યાં
ત્યાંનાં પ્રાચીન સરોવરો અને બગીચાઓ.

નિશાત બાગ—જેમાં ટપ્પા હોઇ
દરેક ટપ્પા ઉપર રંગબેરંગી ફૂલોથી
લચ્ચી પડતા ફૂલરોપ તથા નયન-
રંજક વૃક્ષો અને વેલીઓ છે; તથા
છેક ટોચ ઉપરના ટપ્પામાંથી
બળબળ વહેતું પાણી હોજમાં પડી
તેમાંથી કુલ ૧૫૭ કુવારા છૂટે છે.

તરતા બગીચાઓ

આ બગીચાઓમાં રવિવારે જ કુવારાઓ છૂટતા હોવાથી અમે એક
રવિવારે શીકારામાં બેસીને ડાલ સરોવરથી ફરવાની શરૂઆત કરી.
આ પાંચ માઈલનું મોટું સરોવર છે, અને તેમાં તરતા બગીચાઓ છે.

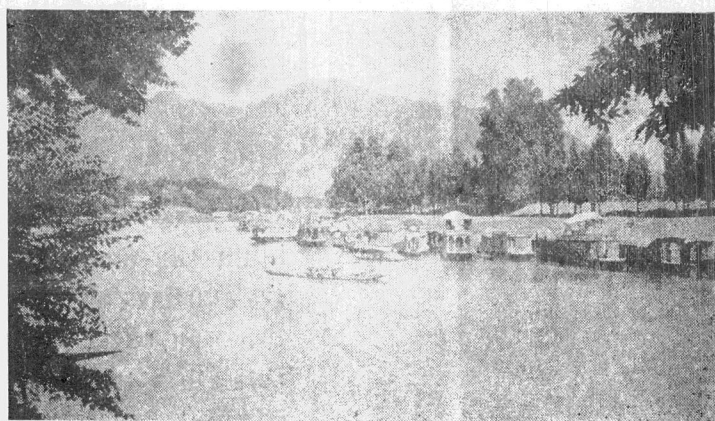
કેમ? હસવું આવે છે? અમને પણ પહેલાં એ વાત હસી કાઢવા જેવી
લાગતી હતી, પરંતુ જ્યારે ઢરિયા જેવડા મોટા તળાવમાં અમે એ
બગીચાને તરતા જોયા, અને એ બગીચામાં ઊગતી શાકભાજી લઇને
શીકારામાં તેનો સ્વાદ ચાખ્યો ત્યારે અમને બધી ખાતરી થઈ શકી.

સરોવરને સામે કાંઠે શાલીમાર બાગ જોયો. દુનિયામાં તો કેને બખર, પશુ હિંદુસ્તાનમાં આવો બગીચો તમે કયાંય નહિ જુઓ. એમાં કુલ ૧૭૦ જેટલા કુવારા છુટે છે, અને રાત્રે જ્યારે વીજળીની રોશની થાય છે ત્યારે તો તમને ત્યાંથી ખસવાનું મન પણ ન થાય !

કાળા આરસની બંગલી

આ બગીચામાં કાળા આરસપહાણનો નાનો બંગલો છે, જ્યાં જહાંગીર તથા નુરજહાંન હવા ખાવા આવતા એમ કહે છે. આ મકાનની આગળ તેમ જ ચારે બાજુએ સંખ્યાબંધ કુવારાઓ ઊડે છે. (જુઓ ચિત્ર પાન ૧૪૨.)

ડાલ સરોવર જે કાશ્મીરમાં જળવિહાર કરવાનું સુંદર સ્થળ ગણાય છે. ચિત્રની નીચે મજબો દેખાય છે તેને ત્યાં ' શીકારા ' કહે છે અને લોકો તેમાં બેસીને સહેલ કરે છે. આ સરોવર ૫ માઇલ લાંબુ અને બે માઇલ પહોળું છે.

પાછા વળતાં ડાલ સરોવરમાં અમે બધા તોફાનને લીધે ડૂબી જ મરત, પણ પ્રભુકૃપાથી બચી ગયા, અને નિશાત બાગ, ચરમેશાહી, અરઘાબલ, માર્તંડ, પહેલગામ, વેરીનાગ, ખીરલવાની, અને બીજાં વખણાતાં સ્થળો જોવા ભાગ્યશાળી થયા. આ અને ગુલમર્ગ, સોનમર્ગ વગેરે બીજાં સ્થળોની હકીકત જાણવાજેવી છે, જે હું હવે પછી તમને જરૂર કહીશ.

ફૂલોની ચિત્ર-વિચિત્ર જાતો

બગીચામાં જાતજાતનાં એવાં અને એટલાં બધાં ફૂલો થાય છે કે

આપણે આ બાબુ કદી જોયાં કે જાણ્યાં ન હોય. એક ફૂલ તો એવું હતું કે એની પૂઠ દબાવતાં વાઘની માફક મોં પહોળું થાય. એક ફૂલમાં જુઓ તો જાણે પતંગિયાં જ ચીતરેલાં. એક ફૂલ જુઓ તો જાણે ટોકરી (ઘંટ) ના આકારનું. ચમેલીની લચી પડતી વેલોમાંથી સુગંધી તો એવી નીકળે કે જાણે ત્યાં અત્તર છાંટયું ! ગુલાબના અકેક છોડ ઉપર બસો બસો તો ફૂલ આવ્યાં હોય; અને ગુલાબ પણ રંગબેરંગી !

કુદરતી બરફ

અને બીજી એક વાત તમને કહું ? કારખાનામાં પાણીથી બનેલો બરફ તો આપણે રોજ ખાઈએ છીએ, પરંતુ અમે તો ત્યાં કુદરતી બરફ પણ ખાધો ! મોટા દાણાની મોરસ ખાંડ જેવી એની કણીઓ હતી. ખાઈએ તો જરા ગળચટો લાગે અને કલાકોના કલાકો સુધી પીગળે જ નહિ ! ઊંચા પહાડ સામે જુઓ તો જાણે બરફના ઘોઘ પડતા હોય તેવા રૂપેરી પટ્ટા ચમકે ! નીચે બીજીમાં નજર કરો તો જાણે પાણીથી ભરેલા તળાવનાં તળાવ અને તેમાં જાતજાતનાં ઝાડ ઊગ્યાં હોય ! કંઠુ પહાડમાંથી પણ ગુલાબ, ગંધાર અને બીજી જાતના ફૂલોના રોપા ઊગી નીકળે ! પાણીનું વાસણ તો સાથે રાખવાની જરૂર જ ન પડે. માઈલ બે માઈલે બરફ જેવા ઠંડા અને કાચ જેવાં નિર્મળ પાણીનાં ઝરણાં વહ્યાં જ કરતાં હોય ! ખોખે ખોખે પાણી પીધા જ કરો ને !

આ બધું જોઈને અમારી ખાતરી થઈ કે બાપુજી કહેતા હતા તેમ કાશ્મીર ખરેખરું ભારતનું સ્વર્ગ જ છે. આ નવા વર્ષમાં તમારામાંથી પણ કેટલાંક બાળવાચકો કાશ્મીર રૂપી સ્વર્ગ જોવા ભાગ્યશાળી બને એવી મારી શુભેચ્છા છે !

કુ. રમાદેવી તારાચંદ અડાલજી

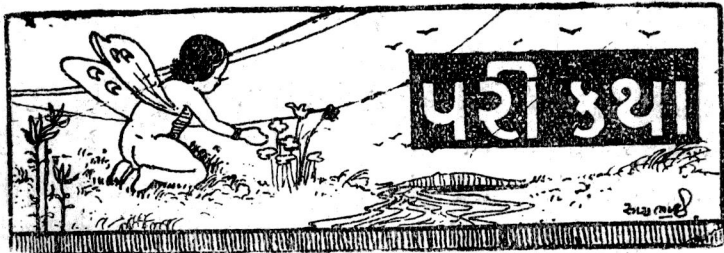

શિવાજીનો જન્મ

‘વિનોદ, ઊલો થા. બોલ, શિવાજીનો જન્મ કયાં થયો હતો ?’
માસ્તરે પૂછ્યું.

વિનોદે જવાબ આપ્યો : ‘સાહેબ, ઇતિહાસના પાન ૧૭૬ ઉપર !’

—કુમંતર !

લંકાની લાડી

રૂમરૂમ રૂમરૂમ અવાજ સંભળાયો, અને લંકાના રાજા રત્નસિંહે નજર ફેરવીને જોયું.

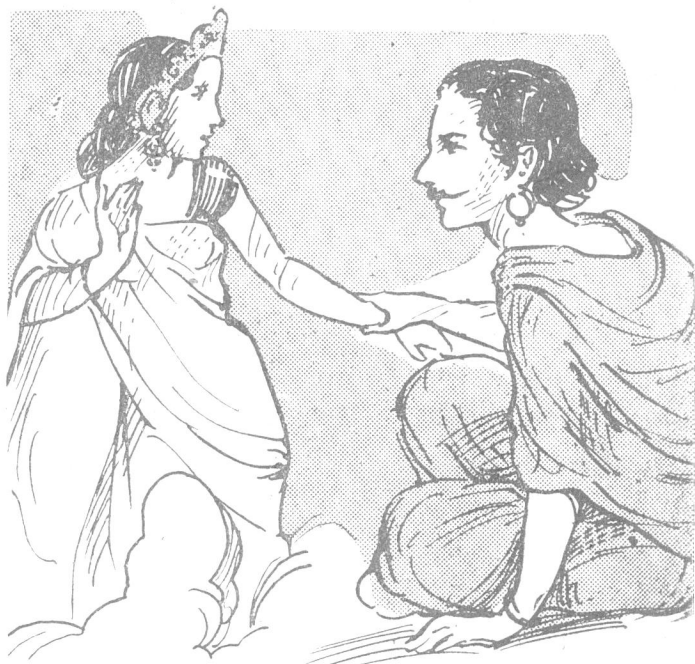
રાણી મેનાવતીને છ દહાડા થયાં કુંવરી અવતરી હતી. આજે કુંવરીની છઠ્ઠી હતી.

છઠ્ઠીની રાત્રે વિધાતા આવીને બાળકનું ભવિષ્ય લખી જાય છે એવી માન્યતા છે.

વિધાત્રી આજે આવીને કુંવરીનું ભવિષ્ય લખી જવાની હતી. એ જાગતો ઝેડો હતો.

પોતાના પગનાં તુપૂર ઝમકાવતી વિધાત્રી આવી. આવી એવી સીધી રાણીના ખંડમાં ગઈ.

કુંવરીના લલાટમાં એનું ભવિષ્ય લખ્યું, ને પાછી ફરી.

રાજા રત્નસિંહે વિધાત્રીનો હાથ પકડ્યો ને પૂછ્યું: ‘તમે શું લખ્યું, વિધાત્રી ?’

‘એ બધું ન કહેવાય, વત્સ ! એ જાણવામાં તને લાભ નથી.’

‘મારે તો તમારું પારખું જોવું છે.’ રાજાએ કહ્યું.

‘તો તો એક જ વાત કહું. એના ઉપરથી પારખું જોઈ શકાશે. તારી દીકરીને ભંગીનો દીકરો પરણશે !’ વિધાત્રીએ જણાવ્યું.

‘શું કહ્યું ?’ એણે ચમકીને ફરી પૂછ્યું.

‘ભંગીનો દીકરો પરણશે !’ વિધાત્રી બોલી.

‘કયા ભંગીનો ?’ રાજાએ ખાતરી કરવા બીજો સવાલ કર્યો, ને ગભરાટમાં વિધાતાનો હાથ છોડી દીધો.

‘પ્રેમલાનો તીકલો.’

અને વિધાત્રી ગઈ. એનાં તુપૂર વાગ્યાં: રમઝમ, રમઝમ, રમઝમ!

રાજા રત્નસિંહ વિધાત્રીએ
કહેલા ભયંકર ભવિષ્ય પર વિચાર
કરવા લાગ્યો:

‘કાંઈ નહિ, એની રેખ ઉપર
મેખ મારું નહિ તો મારું નામ
રત્નસિંહ નહિ ! એ તીકલાને
કાલ ને કાલ મરાવી નાખું છું.
જીવતો રહે ત્યારે કુંવરીને
પરણશે ને !’

‘હા, મહારાજ ! કુંવરીબાના અહ એવા સરસ પડ્યા છે કે કાંઈ
કહેવાની વાત નથી ! એમનો લગ્નયોગ ઉત્તર દેશના મહારાજ સાથે છે. ’

રાજાએ કુંવરીની કુંડળી કરી લાવવા કહ્યું હતું તે મુજબ જોષીએ
જન્મપત્રિકા તૈયાર કરી હતી, ને રાજા પાસે રજુ કરી હતી.

‘ એમાં કાંઈ ફેર તો નહિ પડે ને ? ’ રાજાએ પૂછ્યું.

‘ ના મહારાજ ! રજા માત્રનો ફેર નહિ ને ! ’

‘ એ તમે ધ્યાન દઈને જોયેલ છે ? ’ રાજાએ સવાલ કર્યો.

‘ હા મહારાજ ! કુંવરીબાનો લગ્નયોગ ઉત્તર દેશના મહારાજ
સાથે છે. ’

‘ ભલે. ’ રાજાએ કહ્યું.

એમણે જોષીને શિરપાવ આપીને વિદાય કર્યા.

રાજાના મનમાં એક જ વિચાર ઘોળાયા કરતો: જોષીએ કહેલો લગ્ન-
યોગ અને વિધાત્રીએ જણાવેલો લગ્નયોગ એકબીજાથી તફાવત ઊભા હતા !

શું કરવું તે પોતે મન સાથે નક્કી કર્યું હતું, એમાં ફેરફાર કરવા
જેવું એમને ન લાગ્યું.

‘ એ હાજર છું ગરીબ પરવર ! ’ એમ કહેતો પ્રેમલો ભંગિયો
રાજા રત્નસેન પાસે એ હાથ જોડીને બીકનો માર્યો હાજર થયો.

અબાણી બીકનો માર્યો એ થરથર ધૂજતો હતા.

‘ પ્રેમલા, તારે દીકરા કેટલા ? ’ રાજાએ પૂછ્યું.

‘ બે દીકરા, માબાપ ! તીકલો ને કાનિયો. ’

‘ તીકલો કેટલા વરસનો ? ’

‘ આ દશેરાએ છઠું બેસશે, ગરીબ પરવર ! ’

‘ જા, એને અહીં લઈ આવ. ’ રાજાએ હુકમ કર્યો.

‘ જી માબાપ ! ’ કહીને પ્રેમલો ગયો.

એ ઘેર ગયો. તીકલાની માએ તીકલાને હતાં તેવાં સૌથી સારાં લુગડાં પહેરાવ્યાં. એની આંખો આંજી. ગાલે કાજળનું ટપકું કર્યું ને એના બાપની સાથે મોકલ્યો.

બાપ ને દીકરો રાજા પાસે આવી હાજર થયા.

તીકલાને જોઈને રાજાના નાકનું ટીચકું ચડ્યું : ‘ આ તીકલો ! એ મારો જમાઈ થશે ! વિધાતા તો મૂર્ખ છે મૂર્ખ ! ’

એમણે સિપાઈઓને બોલાવ્યા ને હુકમ આપ્યો : ‘ લઈ જાઓ આ તીકલાને. એને મારી નાખીને દરિયામાં ફેંકી દો. ’

‘ પણ બાપુ ! કેં વાંક કે ગનો ? મારા તીકલાએ શું કર્યું છે કે આવડો

રોષ ? બાપુ, મારવો હોય મને ગરહન મારો, પણ એણે—' પ્રેમલાએ કાળો કકળાટ માંડ્યો.

‘ સિપાઈઓ ! હુકમનો અમલ કરો ! ’ રાજાએ કરડાઈથી ફરમાવ્યું.

હુકમના બંદા બે સિપાઈઓ આગળ આવ્યા. એમણે તીકલાને બે પાંગોઠેથી પકડ્યો.

પ્રેમલાનો કકળાટ કોઈએ સાંભળ્યો નહિ. એ બાપડો રોતો કકળતો ઘેર ગયો. અનાથના નસીબે આંસુ ! રાજા ફેટે ત્યાં ફરિયાદ કેને કરે !

તીકલાની માએ આ બધું સાંભળ્યું. સાંભળીને એની છાતી બેસી ગઈ ! એ બિચારી ધૂસ્કે ધૂસ્કે રડવા લાગી.

આ તે કેવો રાજા ! કશા ચે વાંક વગર ગરીબના દીકરાને ગરહન મારે ! એ બિચારી કકળીને રહી. એને બાવાનું ચે લાવ્યું નહિ.

પેલા બે સિપાઈઓ તીકલાને લઈને ચાલ્યા. દરિયા કિનારે એક મોટો ખડક હતો. એની બાજુમાં દરિયો ઘુઘવતો હતો. સિપાઈઓ તીક-

લાને ખડક ઉપર લઈ ગયા. એના દેહ ઉપર તરવારના ત્રણચાર ઘા કર્યા.
નાનો સરખો છોકરો, સિપાઈઓને જોઈને જ ગભરાઈ ગયેલો.

તરવાર ઉગામાતી જોઈને
એ હેબતાઈ ગયો ને
જેશુદ્ધ થઈને પડ્યો.

ત્રણચાર ઉઝરડા થયા
ત્યાં તો લોહીની શેરો
છૂટી !

સિપાઈઓએ જાણ્યું કે
મરી ગયો ! સહેજસાજ
જીવતો હશે તો પણ દરિ-
યામાં નાખી દઈશું એટલે
પૂરો થઈ જશે.

એમણે એની ટીંગાટોળી કરી દરિયામાં ફેંક્યો; પણ રામ રાખે એને

કોણ મારે ! વિધાતાએ એનું અજળ લવિષ્ય ભાગ્યું હતું. એણે

પોતાની પરીઓને તીકલ બચાવવા આજ્ઞા કરી.

પરીઓએ એને ઝીલી લીધો. એના ઉપર હાથ ફેરવ્યો ત્યાં તે એના બધા ઘા ફાટી ગયા. તેઓ એને ઉપાડી ગઈ.

જતાં જતાં એમણે ઘોઘાપાટણના કોટ બહાર તીકલાને મૂકી દીધો. એનામાં સંપૂર્ણ ચેતન મૂક્યું.

રાત પડી હતી ને થાકથી તીકલો ઘસઘસાટ ઊઘતો હતો.

આ બાજુ રાજા રત્નસેનને તીકલાને મારીને દરિયામાં ફેંકી દેવાના સમાચાર મળ્યા. એ રાજી થયો. એને લાગ્યું કે એ વિધાતાના લેખ ઉપર મેખ મારવામાં આખરે સફળ થયો હતો !

પેલી બાજુ સવાર પડ્યું.

તીકલાની ઊંઘ હજી ઊડી ન હતી. એ સૂતો હતો ત્યાં કોઈક ભારે પગલે આવ્યું ને એના ઉપર પાણી રેડ્યું !

એ ઝબકીને જાગ્યો. એની બાજુમાં હાથણી ઉભી હતી. એની સૂંઠમાં સોનાનો ખાલી કળશ હતો. એની પાછળ કેટલાક ફવાબદાર માણસો ચાલતા હતા.

એમણે તીકલાને ભારે માનપાનથી ઊઠાડ્યો, ઊપાડ્યો, અને હાથણી ઉપર બેસાડ્યો.

આ બધું શું થઈ રહ્યું હતું તે તીકલાને સમજાયું નહિ. પેલા સિપાઈઓ એને મારવા આવ્યા હતા તે ક્યાં ગયા ? આ બધા મોટા માણસો ક્યાંથી આવ્યા ? હાથણી પર એને શા સાડું બેસાડ્યો ? એને આટલું બધું માનપાન કેમ અપાય છે ? એમાંનું કે જ એને ન સમજાયું.

પેલાં માણસોમાં આગેવાન જણાતા એકે એનું નામ પૂછ્યું. એણે કહ્યું : 'તીકલો.'

‘ ત્રિવિક્રમ કે ત્રિભુવનપાળ જ હીક છે. ’ એવું કૈંક એ ધીમેથી જાણ્યો.

‘ મહારાજ ત્રિભુવનપાળની જય ! ’ એણે જય પુકારી.

લોકોએ તે ઝીલી લીધી.

ચારે તરફ મહારાજ ત્રિભુવનપાળના નામનો જયજયકાર થઈ ગયો. વાત એમ હતી કે ઘોઘાપાટણનો રાજા આગલે દિવસે મરણ પામ્યો હતો. એને કોઈ વારસ ન હતો. એ દેશમાં એવો રિવાજ હતો કે આ રીતે રાજા અપુત્ર મરી જાય, ને વારસ ન હોય તો દરબારી હાથણીને ગંગાજળ ભરેલો સોનાનો કળશ આપીને છૂટી મૂકવી. હાથણી જેને માથે કળશ ઢાળે તે રાજા થાય. આમ હોવાથી હાથણીને છૂટી મૂકેલી. એ ફરતી ફરતી તીકલા પાસે ગઈ ને એને માથે સુવર્ણ કળશ ઢાળ્યો.

આમ થવાથી પ્રેમલા ભંગિયાનો દીકરો તીકલો ઘોઘાપાટણનો મહારાજ ત્રિભુવનપાળ થયો !

અને પ્રધાને એનું નામ ત્રિભુવનપાળ કરાવ્યું.

ઘોઘાપાટણનું વિશાળ રાજ્ય એને મળ્યું. એ રાજ્ય ચલાવવા સારૂ જોઈતી તાલીમ પ્રધાને એને આપવા માંડી.

રાજા ત્રિભુવનપાળનું શિક્ષણ શરૂ થયું. એ વેદ, શાસ્ત્ર ને પુરાણ શીખ્યો. અસ્ત્ર-શસ્ત્ર વાપરતાં શીખ્યો. રાજકારભાર ચલાવતાં પણ શીખ્યો.

વરસો વહેતાં ગયાં તેમતેમ એની ચાલાકી ને કુશળતા વધી. વીસ વરસનો થયો એટલે દિવાને સઘળો ભાર એને માથે નાખ્યો. એણે પોતાની પ્રજાની સારી રીતે સંભાળ લેવા માંડી. હરેક પ્રકારે પ્રજાને સંતોષ થાય એવી રીતે વર્તવા માંડ્યું.

ચારે તરફ એની કીર્તિ ફેલાવા માંડી.

રાજા રત્નસિંહની કુંવરી રત્નાવલિ મોટી થઈ.

એ ભણી ગણી ને હોંશિયાર થઈ.

એને લાયકનો વર શોધવા માટે રાજાએ પોતાના રાજગૌરને દેશ-

વિદેશમાં મોકલાવ્યો.

રાજગૌર ફરતો ફરતો ઘોઘાપાટણમાં
આવી પહોંચ્યો.

મહારાજ ત્રિભુવનપાળની નામના
એણે સાંભળી હતી.

એ દરબારમાં ગયો. મહારાજને
જેયા ને એની ખાતરી થઈ કે કુંવરીને
લાયકનો જ આ વર છે.

એણે રાજ રત્નસિંહના વતી વિવા-
હનું નાણિયેર આપ્યું.

મહારાજએ દિવાનને પૂછીને એનો સ્વીકાર કર્યો.

લગ્નનું મુહૂર્ત નક્કી થયું. પોતાના રસાલા સાથે મહારાજ ત્રિભુવન-
પાળ લંકામાં ગયા.

રાજ રત્નસિંહે પણ ભારે તૈયારી કરી હતી. [પૂર દમામથી લગ્ન
ઉજવાયાં.

રાજ રત્નસિંહના હરખનો પાર ન હતો. એણે વિધાતાના લેખ ઉપર
મેખ મારી હતો !

એનો હરખ માતો ન હતો, ત્યાં તો વિધાત્રી રૂમઝૂમ રૂમઝૂમ કરતી
આવી.

‘કેમ છો, રાજશુ !’ વિધાત્રીએ મજાકમાં પૂછ્યું.

‘તમે હાર્યા !’ રાજ ખુશ મિજાજથી બોલ્યો.

‘એમ ખાંડ ખાવાની જરૂર નથી. રાજશુ !’ વિધાત્રી વચ્ચે જ બોલી
ઊઠી.

‘મારો દીકરો ઘોઘાપાટણના મહારાજ ત્રિભુવનપાળને પરણી—’

‘એ ત્રિભુવનપાળ તે તીકબો કે બીજો કેાઈ ?’ વિધાત્રીએ પૂછ્યું.

‘હોય નહિ ! એને તો મેં મરાવીને દરિયામાં ફેંકાવી દીધો હતો !’

‘તે હશે, પણ એ જ તારો ત્રિભુવનપાળ. કરો તપાસ તો થશે ખાતરી;
પછી છે કાંઈ !’

રાજ રત્નસિંહે ત્રિભુવનપાળને બોલાવીને ચોકસીથી પૂછ્યું, તો એની
ખાતરી થઈ. ત્રિભુવનપાળને પોતાનું નાનપણ યાદ હતું. જે સિપાઈઓએ

એના ઉપર તરવારના ઘા કરેલા ને ટીંગાટોળી કરી દરિયામાં ફેંકી દીધેલો

તે પણ એને યાદ હતું. એનું નાનપણનું નામ તીકલો હતું તે ય એ ભૂલ્યો ન હતો.

‘ખરે જ ! તારા લેખ અક્ષર કરવા મુશ્કેલ છે, વિધાત્રી !’ રાજ રત્નસિંહે કહ્યું.

‘જે થવાનું હતું તે થયું ! હવે હાથ આવેલી બાજી સુધારી લેજો.’ એમ કહીને વરકન્યાને આશિષ આપીને વિધાત્રી અદશ્ય થઈ.

એવામાં રાજભેષી આવી પહોંચ્યા.

‘મહારાજ ! યાદ છે મેં આપને કહેલું તે ? કુંવરીબાના લગ્નયોગની વાત. જુઓ, એમ જ થયું ને !’

‘તમારું જ્યોતિષ તે કાંઈ ખોટું હોય !’ રાજાએ કટાક્ષમાં જણાવ્યું. વિધાત્રી અને ભેષી, એકબે કહેલા લગ્નયોગની કસોટી થઈ હતી.

બન્નેની વાત ખરી પડી હતી ! *

* ‘લંકાની લાડી’ માંની વાર્તા-ટૂંકાવીને.

બ્રહ્મદેશની લંબકંઠી લલનાઓ

ઘરેણાંનો શોખ ક્યાંથી આવ્યો, કેવી રીતે સમાજમાં દાખલ થયો, આ બધું તો કોઈ જ કહી શકે એમ નથી. દુનિયાના પ્રત્યેક ભાગમાં અને ખાસ કરીને સ્ત્રીવર્ગમાં આ શોખ અજબ ફેલાયેલો છે એ ચોક્કસ. પહેરાય તેટલાં ઘરેણાં પહેરવાં એવી ઘણી સ્ત્રીઓની માન્યતા છે. આપણાં દાદીમાને હાથે ભારે કલ્લી-બંગડી, ગળામાં ન બિંચકાય એવી હીરાકંઠી અને પગે જાડા ભાર લાગે એવાં તોડાઓ જોઈને આપણને ઘણી વાર હસવું આવે છે, અને એ લોકો આટલો ભાર કેવી રીતે બિંચકતાં હશે એમ પણ આપણને થાય છે. પણ બ્રહ્મદેશ તરફ પડોંગ નામની એક રાની જાત વસે છે. આ જાતિની લંબકંઠી સ્ત્રીઓને આપણે જોઈએ તો ખરેખર આપણે અજબ બની જઈએ.

આ લંબકંઠી સ્ત્રીઓ તે વળી કેવી હશે ? લંબકર્ણ ગધેડાં આવે, પણ લંબકંઠી સ્ત્રીઓ તે હોય ? ગધેડાના કાન લાંબા હોવાથી આપણે તેને લંબકર્ણ કહીને ચીડવીએ છીએ. પડોંગ સ્ત્રીઓનાં ગળાં ખૂબ લાંબા હોવાથી એમને લંબકંઠી કહીએ તો જરા ચે ખોટું નથી.

પણ કુદરતે કાંઈ આ જાતની સ્ત્રીઓનાં ગળાં લાંબા બનાવ્યાં નથી. એ લોકો ઘરેણાં પહેરી પોતાની જાતે લાંબાં બનાવે છે. ચીન દેશની સ્ત્રીઓ પગ ટૂંકા કરી નાખવામાં ફેશન સમજતી હતી; તેમ આ સ્ત્રીઓ ગળાં લાંબા કરવામાં મહત્તા સમજે છે ! ચીનમાં તો હવે એ રીવાજ નાબૂદ થતો જાય છે, પણ પડોંગ જાતિમાં તો હજી પણ આ વિચિત્ર ચાલ જોવામાં આવે છે.

પડોંગ સ્ત્રીઓ પિત્તળના ભારેભારે તાર ગળાની આસપાસ ગોળ ગોળ વીંટાળી દે છે. છોકરી નાની હોય તો આવા ત્રણ કે ચાર તાર વીંટાળવામાં આવે છે, અને જેમ જેમ ઉંમર વધે તેમ તેમ તારની સંખ્યામાં વધારો થાય છે. કેટલીક શોખીન સ્ત્રીઓ તો પચીસ પચીસ

તારના વીંટા પોતાના ગળામાં પહેરે છે. આવા ભારે તારના યોજાથી એ લોકોનું ગળું તણાઈને લાંબું થઈ જાય છે. આ જાત એકલું ગળુંજ શણ-ગારીને બેસી રહેતી નથી. હાથે અને પગે પણ આવા ગોળગોળ વીંટા-ઓની પરંપરા હોય છે. નવાઈની વાત તો એ છે કે આવો વજનદાર

બોજ શરીર પર હોવા છતાં નથી એમને અકળામણ થતી, કે નથી એમને ભાર લાગતો ! આખું ગળું આવા તારથી ઢંકાયેલું અને સજ્જડ રહે છે, છતાં એમને કોઈ ચીજ ખાવા પીવામાં હરકત નથી પડતી ! એ તો એમને મન રાજની વસ્તુ બની ગઈ હોય છે. પડાંગ સ્ત્રીઓ એમના આ

ભારે વીંટાઓને માંગલિક અને ધાર્મિક ગણે છે.

માણસમાં વાનરસ્વભાવ, એટલે કે પારકાનું અનુકરણ કરી તે પ્રમાણે ચાલવાની ઇચ્છા બહુ પ્રમાણમાં જોવામાં આવે છે. પૂર્વે કદાચ એકાદ પડાંગ સ્ત્રીને એકાદ તારનો રખડતો ટૂકડો જડ્યો હશે, અને તેને પોતાને ગળે વીંટાળીને સંતોષ તથા આનંદ અનુભવ્યો હશે. તેનું જોઈને તેની બહેનપણીએ બે-ચાર વીંટા વધારે વીંટાળીને ગળું શોભાવ્યું હશે !

સંભવિત છે કે એ અનુકરણ પાછળથી રીવાજના રૂપમાં ફેરવાયું હશે.

આ લંબકંઠી સ્ત્રીઓ પહેલાં તો તારના વીંટા માત્ર માંગલિક દૃષ્ટિએ જ વીંટાળતી, પણ પછી તો એમણે આર્થિક દૃષ્ટિ પણ કેળવી છે ! આપણી લંબકંઠી બહેનો ભારેખમ વીંટાથી ગળું તાડ સમાન બનાવે છે તે એમને પૈસા કમાવા માટે પણ બહુ ઉપયોગી થઈ પડે છે. નવાઈ ખાતર આવી સ્ત્રીઓને પ્રદર્શનમાં લઈ જવામાં આવે છે; અને એ લોકો ગળાંના ફેટા પાડવા માટે લોકો પાસે પૈસા લઈ કમાણી કરે છે !

કુ. જ્યોત્સના મોતીલાલ ઠાકોર, ખી. એ.

બાલજીવન માત્ર એક રૂપિયામાં

મેયોમેયો (અભિદેશ) થી શ્રી. ડૉ. મહાદેવપ્રસાદ દેસાઈ નામના ‘બાલજીવન’ ના એક ગ્રાહક અને અમારા શુભેચ્છક તરફથી અમને રૂ. ૪૭ મળ્યા છે; તેમ ભરૂચથી કુ. જ્યોત્સના મોતીલાલ ઠાકોર, ખી. એ., તરફથી રૂ. ૨) મળ્યા છે. આ રીતે રૂ. ૬) માં બાલજીવન કાર્યાલય તરફથી રૂ. ૬) ઉમેરવામાં આવ્યા છે. અમે માત્ર રૂપિયા એકના લવાજમમાં ૬) ગ્રાહકો એક વર્ષ માટે નોંધવા તૈયાર છીએ.

ભીલ, દુબળા, ઢેડ, ભંગી, રાતીપરજ, અથવા એવી જ પછાત કોમોનાં પુસ્તકાલય, વસતિગૃહ, અથવા સંસ્થા અથવા વ્યક્તિ પૈકી જેમના તરફથી સૌથી પહેલાં રૂપિયા મળશે તેમની રકમમાં ઉપર મુજબ રૂ. ૨) ઉમેરી એમને એક વર્ષ માટે ‘બાલજીવન’ માસિક અને લેટરોપડી ટપાલ ખર્ચ સાથે મોકલી આપવામાં આવશે. જે રૂપિયા બે મળશે તો એમાં રૂ. ૪) ઉમેરી બે વર્ષ માટે પણ નામ નોંધવા હરકત નથી. વહેંચે એ પહેંચે, એ ધોરણ સ્વીકારવામાં આવશે.

ડાક્ટરસાહેબ તથા જ્યોત્સના બહેનનો આ જ્ઞાનદાન માટે અમે આભાર માનીએ છીએ, અને સર અવસરે અથવા વગર અવસરે પ્રભુ પ્રીત્યર્થ આ શુભ કાર્યમાં ખીજ વાયકો અમને આ રીતે મદદ કરે એવી સૂચના કરીએ છીએ.

—સૂર્યમાળામાં નેપ્ચ્યુન નામના નવા ગ્રહની શોધ ઇ. સ. ૧૮૬૪ માં થઈ હતી. ત્યારથી આજ લગીમાં પણ નેપ્ચ્યુન સૂર્યની આબુઆબુ પોતાનું એક ચક્ર કર પૂરું કરી રહ્યો નથી. અનંત પ્રહાંડમાં સૂર્યમાળાના ગ્રહ-મંડળમાં નેપ્ચ્યુન સૂર્યથી કેટલો દૂર છે તે આ ઉપરથી સમજી શકાશે.

—મનવાર man of war) જાતનાં પક્ષી થાય છે તે ઊડે છે ત્યારે એમની પાંખોનો વિસ્તાર સાત ફૂટનો હોય છે. છતાં નવાઈની વાત એ છે કે મરણ બાદ એમના શરીરના હાડપિંજરનું વજન માત્ર ૦૧ શેર થાય છે !

—કાનડા (અમેરિકા) નાં જંગલોમાં એક જાતનું જમીનથી બે ફૂટ ઊંચું ઘાસ ઊગેલું તેનાં મૂળિયાંની તપાસ કરતાં તે છેક ૨૦૦ માઈલ જેટલાં જમીનના ઊંડાણમાં વિસ્તરેલાં જણાયાં હતાં ! (અમેરિકાના ' પોપ્યુલર સાયન્સ ' માસિકના મે ૧૯૪૦ ના અંકમાં પાન ૧૦૧ ઉપર આ નોંધ છે !!)

—હુનિયામાં સૌથી પ્રાચીનમાં પ્રાચીન જમીન ઓસ્ટ્રેલિયા ખંડમાં છે.

—હૃદયરોગ (હાર્ટ ડીઝીઝ) સ્ત્રીઓ કરતાં પુરુષોને વધારે થાય છે. તેમાં પણ ગરીબ કામદારોને થાય છે એના કરતાં ધંધાદારી વેપારી વર્ગને વધારે થાય છે. ગોરા લોકો કરતાં શ્યામ વર્ણના લોકોને વધારે થાય છે.

—જિન કયાંથી આવતું હશે ? ઘેટાંના શરીર ઉપરથી, એ વાત બધા જાણે છે. પણ બધા એ વાત નથી જાણતા કે જે ઘેટાં પાળીને ઉછેરવામાં આવે છે એ ઘેટાં ઉપરથી જ જિન ઊતરે છે. જે ઘેટાં જંગલમાં જ વસે છે, અને જંગલમાં જ ઉછરે છે, એ જંગલી ઘેટાંના ડીલે જિન નથી ઊગતું. માત્ર ખીજાં જનાવરો જેવા સાદા વાળ જ ઊગે છે.

તંત્રીનો પત્ર

૧૬૭

પ્રિય બાલમિત્રો,

નમસ્કાર. એક બાલમિત્ર પોતાના પત્રમાં લખે છે: ‘ અમે બધા તંત્રીનો પત્ર વાંચવા કેટલી આતુરતા રાખીએ છીએ એની તમને ખબર હોય તો તમે દર મહિને એકના બદલે બે પત્રો છાપ્યા વગર રહો નહિ ! ’

એ મિત્રનો હું અંતઃકરણપૂર્વક ઉપકાર માનું છું. જગાનું દબાણ સખત હોય છે ત્યારે જ નદ્દૂટકે પત્ર લખવાનું મુલતવી રાખવાનું મન થાય છે. પણ બાલમિત્રોને પત્ર ગમતા જ હોય તો લખવાને મને હરકત નથી જ.

એક વાર એવું બન્યું કે અર્જુન અને કૃષ્ણ વચ્ચે કોઈ બાબત ઉપર તકરાર પડી. અર્જુને ગુસ્સામાં આવી શ્રીકૃષ્ણને ન કહેવાય એવાં વેણુ કહ્યાં. થોડા વખત પછી બંને વચ્ચેનો ઝઘડો તો શમી ગયો; પણ અર્જુનને પછી જ ખરી સાત આવી કે શ્રીકૃષ્ણને મેં ન કહેવાય એવાં વેણુ કહ્યાં એ બહુ ભુંડું કયું છે. એને શ્રીકૃષ્ણ પ્રત્યે અત્યંત આદરમાન હતું. એ ખૂબ મુંઝાયો. પોતાના પાપનો એને બહુ ભારે પડતાવો થયો. એ સિદ્ધાંતવાદી વીર હતો, અને છેવટે ભારે મનોમંથન પછી પોતાના પાપના પ્રાયશ્ચિત્ત રૂપે ચિતામાં પડી પ્રાણ આપવાનો નિર્ણય કર્યો !

બધા ચમકી ગયા. ચોમેર હાહાકાર થઈ ગયો. આખરે શ્રીકૃષ્ણે જ એને તોડ કાઢી આપ્યો કે અર્જુને ચિતામાં પડી બળી મરવાને બદલે માત્ર પોતાનાં આપવબાણ અને કુલણજીવેડા બહાર રીતે કરવા. બસ; એ દુર્ગુણ ચિતામાં બળી મરવા સમાન જ ગણાય છે, અને નિરર્થક પતરાળપણારૂપી આપવબાણ કરવાથી એણે બળી મરવા જેટલું જ કામ કયું ગણાશે.

અર્જુને એમ કયું અને એ મુશિબતનો અંત આવ્યો.

‘ બાલજીવન ’ના દિવાળી અંક ઉપર પ્રશંસાનાં પુષ્પો વેરતા અનેક બાલમિત્રોના એકએકથી ચડે એવા પત્રો મારી પાસે આવ્યા છે. બાળકો ઉપરાંત બાળકોના વડીલોના પત્રો પણ આવેલા છે. એનો સારાંશ છાપવા મને મન થઈ જાય છે. પરંતુ એ આત્મશ્લોકાધારી શું લાભ ? બાલજીવનનો દિવાળી અંક બાલમિત્રોને બીજા કોઈ પણ પત્રના ખાસ અંક કરતાં વધારે ગમ્યો છે એ મેં જાણ્યું. બાળકો તો એ જાણે જ છે, અને માટે જ તો પત્રો લખ્યા છે. પછી એને છાપી તુંડધમંડને પોષવા સિવાય બીજો શું લાભ મળે ? એટલે એવા પત્રો હું છાપવા ઇચ્છતો નથી.

વળી અનેક બાલમિત્રોએ પોતાના પત્રોમાં મને જાતજાતની સૂચનાઓ પણ કરી છે. હું ખાતરી આપું છું કે એ સૂચનાઓ ઉપર પૂરતું ધ્યાન આપીશ.

લિ. તમારો મિત્ર
તંત્રી, બાલજીવન

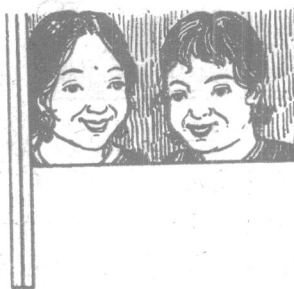
વસુન્ધરા—લેખક, મૂળજીભાઈ પી. શાહ, વડોદરા. વડોદરાના લોકપ્રિય પ્રગ-
પક્ષીય પત્ર “ ભારત ” ની ચાલુ સાલની ભેટ તરીકે આ ચોપડી બહાર પડી છે.
(પાનાં ૧૮૪. કિં. રૂ. ૧૧). આપણા સમાજજીવનના અનેક પ્રશ્નોની છણાવટ
કરતી આ સળંગ રસિક નવલકથા વાર્તારસિયા લોકો ઉમંગભેર વાંચે એવી બની છે.

સ્મૃતિનિકુંજ (૨ કાવ્યો. કિં. રૂ. ૦-૮-૦.) લેખક, શ્રી. મૂળજીભાઈ પી.
શાહ, વડોદરા. રંગીન સાહીના ઉત્તમ પ્રતિના મુદ્રણવાળી, સારા જડા કાગળ ઉપર
છાપેલી આ શોભાયમાન ચોપડી શિષ્ટ સાહિત્યનાં પુસ્તકોમાં પોતાનું સ્થાન આપ-
મેળે મેળવી લે એવી રસભર બની છે.

મારું જીવન અને કાર્યક્ષેત્ર—શ્રી સયાજી સાહિત્ય માળાનું પુષ્પ ૨૬૯ મું.
લુહાણામિત્ર પ્રેસ-વડોદરા. મુંબઈમાં પ્રાપ્તિસ્થાન એન. એમ. ઇક્કરની કંપની,
બૂક્સેલર્સ, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ. પાનાં ૩૮૮. કિં. રૂ. ૧૧૧. અમેરિકાના જાણીતા
કરોડાધિપતિ અને મોટરના ધંધાના રાજ સમાન લેખાતા હેન્રી ફોર્ડે પોતાનું
જીવનચરિત્ર “ My Life and work ” ના નામથી લખ્યું છે, તેનો આ
અનુવાદ છે. મહાગુજરાતના સર્વશ્રેષ્ઠ સદ્ગુણ નવલકથાકાર શ્રી. રમણલાલ
દેસાઈએ એને ગુજરાતીમાં જિતાયું છે, અને એ પ્રેરણાદાયી છે.

પુત્રજન્મ—લેખક, ગુણવંતરાય આચાર્ય. ગુર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય, ગાંધી
રસ્તો, અમદાવાદ. પાન ૩૪૬. આ સળંગ સામાજિક નવલકથા ઉત્તમ પંક્તિની
છે. શ્રી. આચાર્ય મહાગુજરાતના સદ્ગુણ નવલકથાકારોમાંના એક છે એ આ પુસ્તક
સાબીત કરે છે. મૂળ સાચા બનાવો ઉપરથી આ વાર્તાનું ઘડતર લેખકે શરૂ
કયું, અને પછી કલ્પનાના રંગો પૂરી વાર્તાને આગળ વહેતી મૂકી. સત્ય
વસ્તુ કલ્પના કરતાં પણ વધુ વિચિત્ર હોય છે, એ નવલકથા વાંચતાં
સમગ્રશે. સામાજિક જીવનના અનેક અટપટા પ્રશ્નોની છણાવટ કરતી આવી
બીજી સુંદર નવલકથાઓની આપણે શ્રી. આચાર્ય પાસે જરૂર આશા રાખીએ.

અનપૂર્ણાનું મંદિર—અનુવાદક, ટોપણ દયાળજી ઘેલાણી. એન. એમ.
ઇક્કરની કં., બૂક્સેલર્સ, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ ૨. પૃષ્ઠ ૧૯૬. કિં. રૂ. ૨).
સુપ્રસિદ્ધ બંગાળી નવલકથાસમ્રાટ શરદાચાર્યનાં બાલસખી નિરૂપમાદેવીનું
રચેલું એક ઉત્તમ બંગાળી નવલકથાનું પુસ્તક લેખક આપણને આ અનુવાદ દ્વારા
આપે છે એ જોઈ આનંદ થાય છે. બંગાળી સમાજજીવનનો સારો પરિચય
આપણને થાય છે. વરવિક્રયના કુર અને દુષ્ટ રિવાજનું સારું નિરૂપણ આ
ચોપડીમાં કરેલું છે. અનુવાદ સારો થયો છે. ચોપડીનાં રૂપરંગ ને મુદ્રણ પણ
શોભાયમાન છે.

સિંચતરંગ

ટપાટપી

શેઠની તળીયત બગડી આવી હતી. મિબજનો પારો સાતમા અસ-
માને ચડી ગયો હતો. કારખાનાના કારકુનની કેઈ બાબત ઉપર ભૂલ થઈ
ગઈ હતી. એને સજ્જડ રીતે બખડાવીને શેઠ ઠપકો આપી રહ્યા હતા.

નોકર બિચારો ધૂજતાં ધૂજતાં ભૂલનો ખુલાસો કરી રહ્યો હતો.

શેઠ વધારે ગુસ્સે થઈને ટેબલ ઉપર હાથ પછાડીને બોલ્યા: ‘પણ
આ પેઢીનો શેઠ હું છું કે તમે છો?’

કારકુન નરમાશથી બોલ્યો: ‘હું તો શેઠ ક્યાંથી હોઉં સાહેબ?’

‘તમે શેઠ નથી તો પછી આવી રીતે બેવકુફ ગંધેડાની માફક ગમે
તેમ કેમ બકો છો તેની મને સમજ નથી પડતી.’ શેઠ બોલ્યા.

અને એ શબ્દોથી ગુસ્સાના વાતાવરણ છતાં આનુબાનુ બેઠેલા
બીજા ગુમાસ્તા શા માટે હસી પડ્યા એ શેઠને હજુ લગી સમજાયું નથી.

સુમચંદનો સંતાપ

સુમચંદને એક લોટરીમાં રૂ. ૯૯૮) નું ઇનામ લાગ્યું. બખર મળ્યા
પછી સુમચંદ માથે હાથ દઈ બેઠોબેઠો વિચાર કરવા મંડ્યો અને બિંડી
ચિંતામાં ગરક બની ગયો.

એની સ્ત્રી આવીને કહેવા લાગી ‘આજે ખરેખર ખૂબ રાજ થવું
લેઈએ ત્યારે આમ માથે હાથ દઈને કેમ બેઠા છો? વગર મહેનતે
રૂ. ૯૯૮) મળ્યા તે શું ન ગમ્યા?’

સુમચંદ દિલગીર ચહેરે બોલ્યો: ‘અરે ગાંડી! મેં રૂ. ૨) ની
લોટરીની ટિકીટ લીધી અને આ રૂ. ૯૯૮) મળ્યા. હવે જો મેં એ રૂ. ૨)
ખરચી નાખ્યા ન હોત તો મારી પાસે પૂરા રૂ. એક હજાર થાત, અને
તે બેંકમાં ભરતાં ફાવત. આ સાદો હિસાબ તું કેમ ભૂલી જાય છે?’

સાદો હિસાબ

નિશાળમાં મેનકાબહેન છોકરીઓને ગણિતના દાખલા શીખવાડતાં કહેવા લાગ્યાં : ‘બાદબાકીનો નિયમ એવો છે કે સરખી વસ્તુ હોય તેની જ બાદબાકી થઈ શકે. અસમાન વસ્તુની બાદબાકી થઈ શકે નહિ. દાખલા તરીકે, ચાર જમડામાંથી ત્રણ સફરજન લઈ શકાય નહિ, અથવા નવ ઘોડામાંથી છ ફૂતરા લઈ શકાય નહિ.’

ચારુ નામની એક છોકરી બોલી બિડી : ‘પણ બહેન, ત્રણ ગાયોમાંથી નવ શેર દૂધ તો ખુશીથી લઈ શકાય !’

સુખદુખની વ્યાખ્યા

બાળક (પૂંજ ચાંડિને)-બાપા, મારી ચોપડીમાં લખ્યું છે કે સુખ-દુખની તડકા છાંયડી હોય છે. દુખ પછી સુખ આવે છે. એટલે શું ?

પૂંજે ચાંડિ-ધાર કે આપણે ત્યાં કોઈ મેમાન આવ્યો. આપણે એને માટે ખાવા-પીવાની તજવીજ કરવી પડે એ આપણને દુખ થયું કહેવાય. પણ ધાર કે મેમાન આપણને જવાબ આપે કે હું તો જમીને આવ્યો છું, એ દુખ પછી સુખ થયું કહેવાય.

—ધ્રુમંતર

અક્કલનો સમુદ્ર

કોઈ એક ગામમાં અક્કલખાં કરીને મિયાં હતો. તે ચા-પાનની હોટલમાં નોકરીએ રહ્યો. અક્કલખાંને હોટલ-માલિકે કહ્યું : “જે કોઈ માણસ આવે તેને માનથી આવકાર આપી બેસાડવો, અને તે જેટલું માગે તેટલું જ સ્વચ્છતાથી આપવું. પણ એટલું યાદ રાખવું કે માગ્યાથી વધતું કે ઓછું આપવું નહિ.”

અક્કલખાં કહે : “હીક ”

એટલામાં બે માણસો હોટલમાં દાખલ થયા, અને રોજની જેમ હુકમ કર્યો : “બે ચા અને બે પાન આવે ?”

અક્કલખાંએ શેઠની શિખામણુ ધ્યાનમાં રાખી હતી. તરત જ તેણે ચાનાં બે પાંદડાં અને બે કોરાં પાન લાવી ખંને સદ્ગૃહસ્થો આગળ ધર્યાં. ખંને ગૃહસ્થો આ તમાસો જોઈને બોલ્યા : “વળી આ શું ? શું પાંગાયું, અને શું લાવ્યો ?”

“કેમ ! સાહેબ, બે ચા ને બે પાન જ તો !”

અક્કલખાં તે અક્કલખાં જ !

બાબુલાલ સ્વ. શાહ (૧૪)

પ્રેસીડેન્ટ રૂઝવેલ્ટની મહાન ફત્તેહ

ગયા નવેંબર મહિનામાં અમેરિકાના યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સ દેશના પ્રમુખની થયેલી ચૂંટણીમાં પ્રેસીડેન્ટ રૂઝવેલ્ટને ત્યાંની પ્રજાએ ત્રીજી વખત બહુમતીથી પ્રમુખ તરીકે ચૂંટી કાઢ્યો છે. ૧૯૩૨ માં પહેલી વાર અને ૧૯૩૬ માં બીજી વાર તે પ્રમુખ તરીકે ચૂંટાયો હતો. ત્રણ ત્રણ વખત પ્રમુખપદ ભોગવવાનું માન અમેરિકાના પ્રજાસત્તાક રાજ્યમાં ફક્ત પ્રેસીડેન્ટ રૂઝવેલ્ટને ફાળે જ જાય છે.

જાણીતો મુકકાયાજી જો લુઇસ

જગતનો જાણીતો મુકકાયાજી જો લુઇસ ફરીથી આ વર્ષે મુકકાયાજી એમ્પીઅન થયો છે. ગરીબ માયાપને પેટે જન્મેલા અભણ જો લુઇસે મુકકાયાજીની રમતમાં પ્રવીણતા મેળવી જગતમાં નામ કાઢ્યું છે, અને લાખો રૂપિયા પેદા કર્યા છે. છેલ્લા છ વરસમાં તે ૧૦૧ મુકકાયાજીની સરતમાં ભિતર્યો, ને એ દરેક સરતમાં જીતના હાનરો રૂપિયા ઉપાડી ગયો.

લખોટા બહાદુર અમેરિકા

થોડા દિવસ પહેલાં અમેરિકામાં રમાયેલી લખોટા રમવાની સરતમાં ચાર લાખ બાળકોએ ભાગ લીધો હતો. આ સરતમાં જીતનારાઓને લગભગ ૧,૩૦,૦૦૦ યાંદ, ઢાલ, પ્યાલા વગેરે ધનામમાં આપવામાં આવ્યા હતાં. લખોટાની રમતને ઉત્તેજન આપવા માટે ત્યાંના એક અધિકારીએ છેલ્લાં નવ વરસમાં ૪૦,૦૦૦,૦૦૦ લખોટા બાળકોમાં રમત માટે વહેંચ્યા હતા !

સાત લાખ રૂપિયાની ઝરી મુખારક

મુંબઈના નામદાર વડા મુલ્લા સાહેબ, તે વહોરાકોમના વર્ધમનગુરુએ ધરાકમાં આવેલી નજદે અસરક હાજરતઅલી. (અ. સ)ની કબર ઉપર

મૂકવા માટે ચાંદી સોનાની ઝરી, એટલે સુંદર નકશીકામ વાળી છતરી બનાવી છે. આ છતરીની ફરતી સુંદર અને નાજુક કોતરકામવાળી બાળીઓ છે. આ ઝરી મુઆરક બનાવવા માટે ચાર વરસ સુધી ૧૫૦ કારીગરોએ કામ કર્યું છે. આ ઝરી બનાવવા માટે છ લાખ તોલા ચાંદી અને ત્રણ હજાર તોલા સોનું વાપરવામાં આવ્યું છે. આ ઝરી કારીગરીનો સુંદર નમૂનો છે.

પતંગ ચગાવતાં બીજા ગુમાઓ

નારાયણ વસંત બેશી નામનો વીસ વરસનો જુવાન મુખ્યમાં ચોથા માળની અગાસી ઉપર પતંગ ચગાવતો હતો. પતંગ એક તારમાં ભેરવાઈ જતાં તે ઘૂંટો પાડવા ગયો ને સમતોલપણું ગુમાવી દીધું, એટલે નીચે પડી ગયો ને મરી ગયો. ઉતરાણ નજીક આવે છે. પાછ-પછસાના પતંગ કે આના બે આનાના દોર કરતાં પોતાનું આશાભર્યું જીવન અત્યંત કિંમતી છે એ ધ્યાનમાં રાખી બાલમિત્રો સાવધાન બને અને રમે એવી સૂચના છે.

ડૉ. મો. જ. પાઠક

લડાઇનો ૧૬ મો મહિનો

આ માસમાં લડાઇને લગતા કેટલાક

અગત્યના બનાવો બની ગયા. એક

તો એ કે ઇટલીએ ધામધૂમ કરી ગ્રીસ ઉપર ચઢાઇ તો કરી, પણ ગ્રીસને અંગ્રેજોની કુમક હોવાથી એમણે ઇટાલીઓનો મજબૂત સામનો કર્યો, અને ઇટલીને સળંગ હાર ખવડાવી. ગ્રીક લશ્કર હાલ ઠેઠ વેલોના બંદર લગી આવી લાગ્યું છે. અને તેની આસપાસ લડાઇ જમી છે.

બીજા બાજુ ઇન્ડો-ચીન ઉત્તર આફ્રિકામાં લિબિયાના રણપ્રદેશમાં ઇટલીના લશ્કરને સળંગ હાર આપી મુલક કબજે કર્યો છે. ઇટલીના હજારો સૈનિકો અને શસ્ત્રસરંજામ ઇન્ડો-ચીન હાથ પડ્યાં છે. એ બાજુના બારડિયાના કિલ્લા આગળ બ્રિટિશ લશ્કર જઇ પહોંચ્યું છે, અને ત્યાં સળંગ લડાઇ જમીલી છે.

બીજા અગત્યની વાત એ બની છે કે અમેરિકાના પ્રમુખ રૂઝવેલ્ટે હિટલરને જાહેર કર્યું છે કે અમેરિકા ધરી રાજ્યોની ધમકીથી જરા પણ ડરનાર નથી, અને સમગ્ર જગતના શોકશાસનવાદના રક્ષણ માટે ઇન્ડો-ચીન હજુ પણ વધારે મદદ કરવામાં આવશે. આ રીતે હવે અમેરિકા લડાઇમાં જોડાયું નથી છતાં એ લગભગ ઇન્ડો-ચીન પડખે છે એમ જાહેર થયું છે. આમ લડાઇનો વિસ્તાર હજુ વધશે.

ઇન્ડો-ચીન વહાણવટાને જર્મનીની વિનાશકારી પ્રવૃત્તિની અસર હવે થવા માંડી છે એમ જણાય છે; પરંતુ અમેરિકા ઇન્ડો-ચીન વહાણો વગેરેની પણ મદદ

કરશે એમ જાહેર થયું છે. આજ લગી અમેરિકાના તટસ્થતાના કાયદાના આધારે ઇંગ્લેન્ડને અમેરિકાથી યુદ્ધસામગ્રી રોકડેથી જ ખરીદી પોતાનાં વહાણોમાં લઈ જવી પડતી હતી, પરંતુ લડાઈમાં રોજના આશરે ૨૦૦,૦૦૦,૦૦૦ (વીસ કરોડ) રૂપિયા જેટલો ઇંગ્લેન્ડને જંગી ખર્ચ થાય છે એ હિસાબે હવે અમેરિકા પાસે થોડાક માસ પછી એને રોકડેથી માલ ખરીદવા સવડ રહેશે નહિ. આ કારણે અમેરિકા એ કાયદો દીલો કરી ઇંગ્લેન્ડને મદદ કરવા ધારે છે.

ઇંગ્લેન્ડમાં જૂદાંજૂદાં પંદરો, ઔદ્યોગિક મથકો અને ખાસ કરી પાટનગર લંડન ઉપર પણ જર્મનીએ બહુ જ ભેરહાર, અને ઘાતકી વિમાની હલ્લાઓ કરી ઠેરઠેર નુકશાન કર્યું છે, અને પ્રાણહાની પણ થઈ છે. લંડનનાં સુપ્રસિદ્ધ દેવળો, ન્યાયાલય, ઇસ્પીતાલો, વગેરેને જર્મનીએ ગંભીર નુકશાન પહોંચાડ્યું છે. ઇંગ્લેન્ડનાં વિમાનો પણ જર્મની અને ઇટલી, તથા એમના જીતાયલા પ્રદેશો ઉપર તીવ્ર હલ્લા કરી દુશ્મનોનાં અગત્યનાં મથકોની ખાનાખરાખી કરી રહ્યાં છે.

આ રીતે ઇસ્વી સનનું ૧૯૪૦ નું વર્ષ ધોર વિનાશ અને જગતની પાયમાલી વચ્ચે પૂર્ણ થયું છે. સન ૧૯૪૧ ના આ નવા વર્ષમાં શું ખતરો એની કલ્પના કરવી મુશ્કેલ છે.

હિંદની રાજકીય સ્થિતિ

અખિલ હિંદ રાષ્ટ્રીય મહાસભાની કારોબારી સમિતિએ કરેલા ઠરાવ

અનુસાર મહાત્મા ગાંધીજીની સરદારી નીચે વિનોબા ભાવેએ સત્યાગ્રહની શરુઆત કરી, તે પછી એ વિશેષ વ્યાપક બન્યો છે. મહાસભાના શાસનકાળ દરમ્યાનના વડા પ્રધાનો, ઇતર પ્રધાનો, મંત્રીઓ, મહાસભા સમિતિના આગેવાન હોદ્દાદારો, અને લોકનાયકો એક પછી એક સત્યાગ્રહ કરી કારાગૃહને આમંત્રણ આપી હાલ તો કારાવાસ સેવી રહ્યા છે.

રાજકીય મડાગાંઠ સળંગ પડી છે. ના. વાઇસરાયે ફરીથી ભાષણ કર્યું. હિંદી પ્રધાન ફરીથી પ્રવચન કરી ગયા. ઇંગ્લેન્ડનો પાર્લિમેન્ટના જુદાજુદા પક્ષના કેટલાક આગેવાનોએ લડાઈ પછી હિંદને સંસ્થાનિક સ્વરાજ્ય મળશે એમ જાહેર કર્યું છે. પણ એ ક્યારે મળશે એ કોઈ કહેવા તૈયાર નથી. મુસ્લીમ લીગ પાકીસ્તાનની ચળવળની જીદ પકડીને ખેડું છે, અને તેને દેશના સર્વ રાજદારી પક્ષોએ વખોડી કાઢી છે. સમાધાન માટે કેટલાક સ્થળેથી પ્રયત્નો ચાલુ છે, પણ હજુ કંઈ વળ્યું નથી. ચાલુ માસમાં રાષ્ટ્રપતિ મૌલાના અબુલ કલામ આઝાદ પણ સત્યાગ્રહ કરી કેદ પકડાશે એમ જાહેર થયું છે. બે-ત્રણ માસમાં આશરે પંદર હજાર સત્યાગ્રહીઓ બહાર પડશે એમ ખબર બહાર આવી છે. તે પછી સત્યાગ્રહ વધારે વ્યાપક સ્વરૂપ પકડશે અને મહાસભાના ચાર આનાવાળા નોંધાયલા સભ્યોને પણ સત્યાગ્રહ કરવા પરવાનગી મળશે એમ છાપાંઓ કહે છે.

દિવાળી અંકની ઈનામી હરીફાઈઓનાં પરિણામો

(૧) શબ્દચોરસ હરીફાઈ

આ હરીફાઈમાં કુલ ૬૮ આલમિત્રોએ ભાગ લીધો હતો. કોઈપણ હરીફનો જવાબ સાચો ન હતો, તેમ એક ભૂલ પણ ન હતી. એ ભૂલવાળાઓમાંથી ચિટ્ટી ઉપાડતાં નીચેના આલમિત્રને ઈનામ મળે છે.

પહેલું ઈનામ :—તારણભાઈ મકનભાઈ પટેલ (૧૪) કુંભાર ફળીઆ, મટવાડ, તા. જલાલપુર, જી. સુરત. ઈનામ રૂ. ૫

એ ભૂલવાળાં આકીનાં આલમિત્રોનાં નામ :—

(૧) કંચનબહેન નરસિંહકુમાર (૧૦) પુના—કુભારિઆ. (૨) ઈંદુપ્રસાદ ડા. દવે. (૧૨) નરોડા અમદાવાદ. (૩) દામજી લખમણશી લોડાયા (૧૨) નલીઆ. (૪) હંસરાજ શાં. શાહ (૬) નલીઆ (કચ્છ). (૫) ગોવિંદજી પુ. શાહ (૧૫) નલીઆ. (૬) હરસુખલાલ મ. જોષી (૧૩) જુનાગઢ. (૭) યોગેશચંદ્ર સ. મહેતા (૧૦) અમદાવાદ. (૮) મૃણુરાય સ. મહેતા (૧૩) અમદાવાદ.

આકીના આલમિત્રોના નામો સ્થળ સંક્રાંતિને લઈને છાપ્યાં નથી.

(૨) ચિત્રકળા હરીફાઈ

આ હરીફાઈમાં કુલ ૩૪ આલમિત્રોએ ભાગ લીધો હતો. ઈનામો નીચે મુજબ મળે છે.

પહેલું ઈનામ :—કાન્તીલાલ આચ્છવલાલ ગાંધી (૧૬) C/o આચ્છવલાલ જે. ગાંધી, ચોરા પાસે, ઠાસરા. ઈનામ રૂ. ૧-૮-૦.

બીજું ઈનામ :—શાંતિકુમાર મનસુખલાલ શાહ (૧૫) C/o મનસુખલાલ કરસનજી શાહ, વઢેમાતરમ બીલીંગ, આંબલીવાડી, રાજકોટ. ઈનામ રૂ. ૦-૬-૦.

ત્રીજું ઈનામ :—રમેશચંદ્ર કાન્તીલાલ શાહ (૧૫) પોસ્ટ આપ્રીસ પાસે, ઠાસરા. ઈનામ રૂ. ૦-૬-૦.

ચોથું ઈનામ :—મોંઘીબહેન નેણુશીભાઈ શાહ (૧૫) C/o નેણુશીભાઈ દે. શાહ, ચીફ મેડીકલ આપ્રીસર સા. લુણાવાડા, વાયા, ગોધરા. ઈનામ રૂ. ૦-૬-૦.

પાંચમું ઈનામ :—આચ્છવલાલ છોટાલાલ શાહ (૧૫) સીન્દુસી પોળ, નડિયાદ. ઈનામ રૂ. ૦-૬-૦.

આકીના હરીફાઈમાં ભાગ લેનાર આલમિત્રોનાં નામો જગાની તંગીને લીધે છાપી શક્યા નથી.

(૪) પત્રલેખન હરીફાઈ

આ હરીફાઈમાં કુલ ૨૩ આલમિત્રોએ ભાગ લીધો હતો. ઈનામ નીચે મુજબ મળે છે.

૧ લું ઈનામ ગુણવંતલાલ યુનીલાલ (૧૩) C/o શ્રી. યુનીલાલ ધરમચંદ, લુણાવાડા, ધંતુરા પોળ, અમદાવાદ. ઈનામ રૂ. ૨-૮-૦.

૨ જી ધનામ:- હરસુખલાલ મનસુખલાલ જોષી (૧૩). ગાર્ડ મનસુખલાલ ત્રી. ના મકાનમાં, તબાવ રટ્ટીટ, જુનાગઢ. ધનામ રા. ૦-૬-૦.

૩ જી ધનામ:-રમેશચંદ્ર કાંતીલાલ શાહ (૧૬) પોસ્ટ ઓશીસ પાસે, ઠાસરા (જી. ખેડા) ધનામ રા. ૦-૬-૦.

૪ થી ધનામ:-મધુસૂદન જગનલાલ જંબુસરીઆ (૧૫) C/O શ્રી. જયનલાલ મુળજીભાઈ જંબુસરીઆ, જુના બગર, ભરૂચ. ધનામ રા. ૦-૬-૦.

૫ થી ધનામ ઓચ્છવલાલ છોટાલાલ શાહ (૧૫) સિંદુસી પોળ, નડિયાદ. ધનામ રા. ૦-૬-૦

બાકીનાં હરીફાઈમાં ભાગ લેનાર બાલભિત્રોનાં નામો

(૧) ચંદ્રવદન એમ. તલાટી. (૧૪) હાલોલ. (૨) દેવેન્દ્રપ્રસાદ ન. ભટ્ટ. (૧૩) ખંભાત (૩) દામજી પુ. રાંભીઆ (૧૫) હુમરા (કચ્છ) (૪) જશવંતીબેન મો. શાહ (૧૧) ડાક થાણા. ૫ હિંમતલાલ માધવજી (૧૬) રાધનપુર (૬) શીવજી મ. લોડાયા (૧૨) નલીઆ (૭) મધુકર ડી. પાકરકર (૮) રસિકલાલ હ. શાહ (૧૫) અમદાવાદ. (૯) રામલાલ લ. પટેલ (૧૩) ચોરદા. (૧૦) કપીજીરાય ન. મહેતા (૧૩) મુંબઈ (૧૧) અંબાશંકર છો. જોશી (ઉં. નથી) માંડવી. (૧૨) દામજી જી. શાહ (૧૨) નલીઆ. (૧૬) ચંદ્રકાન્ત મો. ચીનાઈ (૧૩) ધોરાજી. (૧૪) પ્રતાપરાય મા. દવે (૧૪) લખતર. (૧૫) ઉપેન્દ્રસિંહજી વિ. ખાસગીવાલે (૧૨) વઢવાણ. (૧૬) ઇંદુલાલ હી. શાહ (૧૫) નડીઆદ. (૧૪) મોરારભાઈ દ. પટેલ (૧૪) નવસારી. (૧૫) કાળીદાસ મુ. પંચાલ (૧૩) બીલીઆ. (૧૬) હરિભાઈ લ. પટેલ (૧૪) ઉંડાય (૧૭) મોંઘીબહેન ને. શાહ (૧૫) લુણાવાડા. (૧૮) જગનલાલ બં. નાયક [૧૪] અષ્ટગામ (નવસારી).

— શબ્દચોરસ હરીફાઈનો સાચો ઉત્તર :—

ઈ	શ	■	એ	બ
ખ	■	મ	■	ળ
■	મ	લ	ય	■
લ	■	મ	■	ન
ટ	પ	■	હા	થ

સૌ. મધુમાલતી રતિલાલ દલાલ
નં. ૩ ની હરીફાઈનું પરિણામ આવતા અકમાં જાહેર કરવામાં આવશે.

કુમ્ભારિકા

મુખ્ય ચિત્રો			વિવિધ જ્ઞાન		
કાલિન્દીના કાંઠે ...	...	મુખચિત્ર	નવા વર્ષના ઉત્સવો ...	...	૧૨૯
બાલપાઠો			લંબકંઠી લલનાઓ ...	...	૧૫૬
શાંતિ ને કાંતી ...	...	૧૨૩	ભણવાભેગ ...	...	૧૫૯
ખોટાં ખરચ ...	...	૧૨૮	નવાબુની ...	...	૧૬૪
કવિતા-ગીતો			સાહિત્ય		
સસલીનો સંતાપ ...	...	૧૨૪	બાલસાહિત્યના લેખકો ...	...	૧૩૩
બાગ ...	...	૧૩૬	નવી ચોપડીઓ ...	...	૧૬૧
વાર્તા			મકીલું		
કપૂતર અને કાગડો ...	...	૧૨૫	તંત્રીનો પત્ર... ..	...	૧૬૦
શિવાજીનો જન્મ ...	...	૧૪૫	પ્રવાસ		
લંકાની લાડી ...	...	૧૪૭	ભારતનું સ્વર્ગ ...	...	૧૩૯
વિજ્ઞાન			હાસ્યવિનોદ-રમતગમત		
કોફી ...	...	૧૩૦	હાસ્યતરંગ... ..	...	૧૬૨
રસીલાનું રસોડું ...	...	૧૩૭	ધનામી હરીકાષ્ઠાઓનાં પરિણામો	...	૧૬૭

આવતા અંકમાં

હીરામણી-રસઝરતી સુંદર લાંબી વાર્તા-લેખિકા, શ્રી. કીકીબહેન દુર્ગેશ્વર ત્રિવેદી. બાલસાહિત્યના લેખકો-શ્રી. દેશબળ પરમાર અને વલ્લભદાસ અકકડની ઓળખાણ આ વખતે આપવામાં આવેલી છે * જુનો ધારો-છેક નાનાં બાળકો માટે શ્રી. ચંદ્રશંકર મ. ભટ્ટે તૈયાર કરેલી નવીન બાલવાર્તા. * લોહચુંબક-આ વિષયની શાસ્ત્રીય માહિતી મનોરંજક સ્વરૂપે આ લેખમાં તમે જોશો. * (લેખક, શ્રી. રતિલાલ વિ. દલાલ). * પતંગપરી-આપસરાસુષિની એક અત્યંત દિલ બહેલાવનારી મનોરંજક બાલનવલિકા. * ઔરંગાબાદ-નિબંધી રાજ્યના એક અત્યંત પુરાતન નગરનું અને એની બાબુના બુદ્ધિબાહનું અને ત્યાંનાં પ્રેક્ષણીય સ્થળોનું રસમય સુંદર સચિત્ર પ્રવાસવર્ણન. રસીલાનું રસોડું-આ વખતે હપ્તામાં રસોડાનો અને કોઠારનો સરસામાન સ્વચ્છ અને બગડી ન ભય એવો રાખવા માટે કેવા ઉપાયો લેવા જોઈએ તે સમજાવવામાં આવેલું છે. * કુમાર મંચાચુધ-શ્રી. ચંદ્રશંકર મ. ભટ્ટ બુદ્ધ ભગવાનના સમયની નીતકથા રજુ કરે છે. * આ ઉપરાંત ખીન પુષ્કળ ચિત્રો, લેખો, વાર્તા, ગીતો, કવિતાઓ વગેરે હંમેશા મુજબ આવશે.

ડોંગરે બાલામૃત

છોકરાંઓ માટે
પુષ્ટીકારક દવા છે

કાંઈપણ ભગાવો ત્યારે ન. ખ. 'બાલજીવન' માં વાંચી હતી એટલું જરૂર લખશો.

અમદાવાદનું ૪૦ વર્ષનું જીવન જાણીતું લોકપ્રિય અઠવાડિક

ગુજરાતી પંચ

વાર્ષિક લવાજમ : સ્થાનિક રૂ. ૩૭ ☆ દેશાવરનું લવાજમ : વાર્ષિક રૂ. ૬૭
અહારગામ રૂ. ૪૮ (બેટ પુસ્તકોના પોસ્ટેજ સાથે) છૂટક : તે જ રવિવારે ૧ આતો.

વાર્ષિક ગ્રાહકને દર વર્ષે આશરે ૩૦૦ પૃષ્ઠનું રૂ. ૧૧૧ થી ૨) સુધીનું મનોરંજક નવલકથાનું પુસ્તક વિના મૂલ્યે મળે છે.
દર અઠવાડિયે સરેરાશ ૩૬ થી ૪૦ પૃષ્ઠ પ્રગટ થાય છે.
તમામ જાતના દેશપરદેશના સમાચારો, ચાલુ અને ટૂંકી વાર્તાઓ, જ્યોતિષ આદિ વિષયો દર અઠવાડિયે વાંચો.

ગુજરાતી પંચ ઑફિસ, પાંચકૂવા, અમદાવાદ

ગુજરાતના તરુણ સૈનિકોનું સંસ્કારપત્ર

રક્ષાઉટ વીર

યુવકો, વિદ્યાર્થીઓ, તરુણો, બાળવીરો અને વીરબાળાઓ
સૌનું માસિક છે.

આજની પ્રજાને મહાનગીની કેળવણી જોઈએ છે. કાલીકાલી વાર્તાઓથી હવે ન ચાલે. જીવનઘડતરની સાચી દિશા બતાવી, સાહસ સેવા અને ઉત્તમ ચારિત્ર્યની પ્રેરણા આપી, વિદ્યાર્થીઓને શિક્ષકોને માર્ગદર્શક થઈ પડે એવું રસિક વાચન આપતું 'રક્ષાઉટ વીર' સિવાય બીજું એક પત્ર નથી.
નવા કદમાં. નવા રૂપરંગમાં અને રાષ્ટ્રભાવનાથી ભરેલા લેખો, કૃત્યગીતો, પર્યાટનવર્ણનો, શૌર્યકથાઓ વગેરેથી ભરેલું છતાં

લવાજમ વરસના ફક્ત રૂપીઆ બે.

નમૂનાનો અંક મંગાવી જુઓ.

રક્ષાઉટ વીર કાર્યાલય-રાવપુરા રોડ-વડોદરા

કાંઈ પણ મંગાવો ત્યારે જા.અ. 'બાલજીવન' માં વાંચી હતી એટલું જરૂર લખશો.

(177)

સરકારી કેળવણી ખાતા તરફથી શાળા લાયબ્રેરી માટે મંજૂર થયું છે.
આપ નવા વર્ષના બજેટમાં આ માસિકનો જરૂર સમાવેશ કરશો.

ચાર જ રૂપિયામાં માતા, પુત્રી અને ઘરનાં
બાળકો એકી સાથે વાંચી શકે તેવું

સ્ત્રીબોધ

સ્ત્રીઓ અને
બાળકોનું
માનીતું માસિક

બાળક
વિભાગ સાથે

- * છેલ્લાં ૮૪ વર્ષથી ગુજરાતી
સ્ત્રીઓની સેવા કરે છે.
- * તેનો બાળક વિભાગ બાળકોમાં
ખૂબ પ્રિય થઈ પડ્યો છે.

તમે “સ્ત્રીબોધ” ના ગ્રાહક નથી ?

ન હોય તો આજે જ રૂ. ૪ મોકલી આપો, અને સુંદર
સામાજિક નવલકથાનું કિં. રૂ. અઢીનું લેટપુસ્તક

— મફત મેળવો. —

લખો:—સ્ત્રીબોધ ઓફિસ

પીરમશાહ રોડ,
અમદાવાદ

૧૨૯, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ,
મુંબઈ-૨

દેશમાં-પોસ્ટેજ સાથે

રૂ. ચાર

વાર્ષિક લવાજમ

બ્રહ્મદેશ માટે

રૂ. ૪-૮-૦

પરદેશ માટે

આઠ શીલોંગ

રૂ. ૫-૪-૦

❀ ઉત્તમ સાહિત્ય ગ્રંથો ❀

તક્ષશિલાની રાજમાતા... ૩-૮-૦
જંગીજખાન ... ૨-૦-૦
શરતચંદ્ર(બળવાનું ઇલાચિત્ર) ૨-૮-૦
રશ્મિ (નવલકથા) ... ૨-૮-૦
દીનેશ (નવલકથા) ... ૨-૦-૦
નાગમતી (સોરઠી પ્રેમકથા) ૧-૦-૦
સુવાસચંદ્ર (શરદ બાણ) ... ૨-૮-૦
ખિન્દુ ... ૦-૮-૦
કાઠિયાવાડી રાજરમત ... ૨-૦-૦

સહચરીની શોધમાં ... ૧-૮-૦
ગીતરજની ... ૦-૬-૦
રાસબત્રીસી ... ૦-૮-૦
બાળગોપાળ(ગિજુભાઈ વિ.) ૧-૦-૦
સુરેખા (મૌલિક નવલકથા) ૩-૮-૦
કોનો વાંક ... ૨-૮-૦
સ્વપ્નદ્રષ્ટા ... ૨-૮-૦
ગુજરાતનો નાથ ... ૩-૦-૦
રેખાચિત્રો ... ૨-૮-૦

સ્ત્રીબોધ ઓફિસ : પીરમશાહ રોડ : અમદાવાદ

નિર્દોષ અને વિશ્વાસપાત્ર જાહેરખબરોને જ ‘બાલજીવન’માં સ્થાન હોય છે.

બાળકો, અને કિશોરો માટે ગુજરાતી ભાષાની લોકપ્રિય ગ્રંથમાળા

ગુર્જર ખાલગ્રંથાવલિ

સુપ્રસિદ્ધ ખાલસાહિત્યના લેખકોના સહકારથી તૈયાર થયેલી અનેક રંગબેરંગી ચિત્રો સાથેની આ ગ્રંથાવલિમાં વાર્તા, કળા, સંવાદ, ઉખાણાં, ગણિત ગમ્મત, હાસ્ય, વિજ્ઞાન, વગેરે વિષયો સરળ રીતે રજૂ કરવામાં આવ્યા છે.

સંપાદક : રમણુલાલ નાનાલાલ શાહ, તંત્રી, ખાલજીવન

પ્રથમ વર્ષ

- [૧] કીર્તિકથાઓ ૨૧૧ આના [૨] હીરામોતી ૩ આના [૩] ખુલખુલ ૩ આના
[૪] ટોલ્સ્ટોયની નીતિકથાઓ [૫] ક્યારે સમજશું ૩ ,, [૬] ટનટન ૨૧૧ આ ના
૩૧૧ આના
[૭] વરતો ને ઉખાણા ૨૧૧ ,, [૮] વેરાયેલાં ફૂલ ૩ ,, [૯] રજળતો રાજહંસ ૩
[૧૦] પ્રશ્નપેટી ૩ ,, [૧૧] ગણિતગમ્મત ૨૧૧ ,, [૧૨] હસતું મોં ૩ આના
[૧૩] પ્રાણીવર્ણન ૪ ,, [૧૪] બાળકોની રમતો ૩ ,, [૧૫] ધરતીકંપ ૩ આના
[૧૬] ચાર સુંદર સંવાદો ૩ ,, [૧૭] જાપાનનો [૧૮] ચાંદો સૂરજ ૪ ,,
જાપાનમુખી ૩ આના
[૧૯] જંગલમાં રખડતાં ૪ ,, [૨૦] જ્ઞાનગંગા ૩ ,,

બીજું વર્ષ

- [૧] અંતરનાં અજવાળાં ૫ આ. [૨] કૂતરાંની કહાણી ૮ આ. [૩] ગરવી ગુજરાત ૭ આ.
[૪] જગતના જંગલમાંથી ૫ ,, [૪] કીર્તિમંદિર ૫ ,, [૬] વાઘની બોડમાં ૬ ,,
[૭] વિજ્ઞાનવિનોદ ૫ ,, [૮] નાનકડી વાતો ૬ ,, [૯] કથાગીતો ૬ ,,
[૧૦] વાનરપુરાણ ૬ ,, [વાર્ષિક ગ્રાહકને જનપદ (૧૨ આના) ભેટ]

ત્રીજું વર્ષ

- [૧] ચાંદની ૪ આના [૨] શિકારકથાઓ ૮ આના [૩] રમકડાં ૬ આના
[૪] ભવ્ય જગત ૧૦ ,, [૫] પક્ષીમિત્રો ૫ આના [૬] તુલસીદાસ ૩ આના
[૭] ચાલો ગામડામાં ૬ ,, [૮-૯] સુમનસૌરભ ૫ આના [૧૦] વિમાનની વાતો ૫ ,,
અમર યાત્રાધામો-ભેટચોપડી તૈયાર થાય છે.

ગુર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય, ગાંધી રસ્તો, અમદાવાદ

કુદરતી સૌંદર્ય

કામિનિયા ઑઇલના વાપરવાથી હિંદી હજારો સ્ત્રીઓ પોતાના સૌંદર્યમાં સેંકડો ધણી વધારો કરે છે. એ વાળને વધારે છે અને સુંદર બનાવે છે, જ્યારે એની મીઠી સુગંધી આત્માને તાજગી આપે છે.

કામીનીઆ ઑઇલ (રજસ્ટર્ડ)

શીશીનો રૂ. ૧). ૩ ના રૂ. ૨-૧૦-૦. વી. પી. ચાજી અલગ.
૦૧૧ આનાની ટીકીટ બીડનારને નમુનો મફત. બધે વેચાય છે.

ઑટો દિલ-બહાર (રજસ્ટર્ડ)

પીર્વાત્ય પ્રબલને આકર્ષે એવી અજબ મનોહર રોમાંચક સુવાસવાળું સેન્ટ. બહુ લાંબા વખત સુધી એની મોહક સુગંધ ટકે છે. ૦૧ ઑઈલની શીશીનો રૂ. ૧૧. ૧ રૂ. ૧ મનો રૂ. ૦૧૧. સેન્ટવાળા કાર્ડનો ૧ આનો. વી. પી. ખર્ચ જૂદો.

સોલ એજન્ટસ :—

અંગ્લો ઇન્ડિયન ડ્રગ એન્ડ કેમીકલ કં., મુંબઈ-૨

રમણલાલ નાનાલાલ સાહે વડોદરા રાવપુરામાં અશોક પ્રિન્ટરીમાં છાપ્યું, અને બાલચવન કાર્યાલય, બાજવાડા, વડોદરાથી પોતાને માટે પ્રકટ કર્યું. તા. ૬-૧-૧૯૪૧